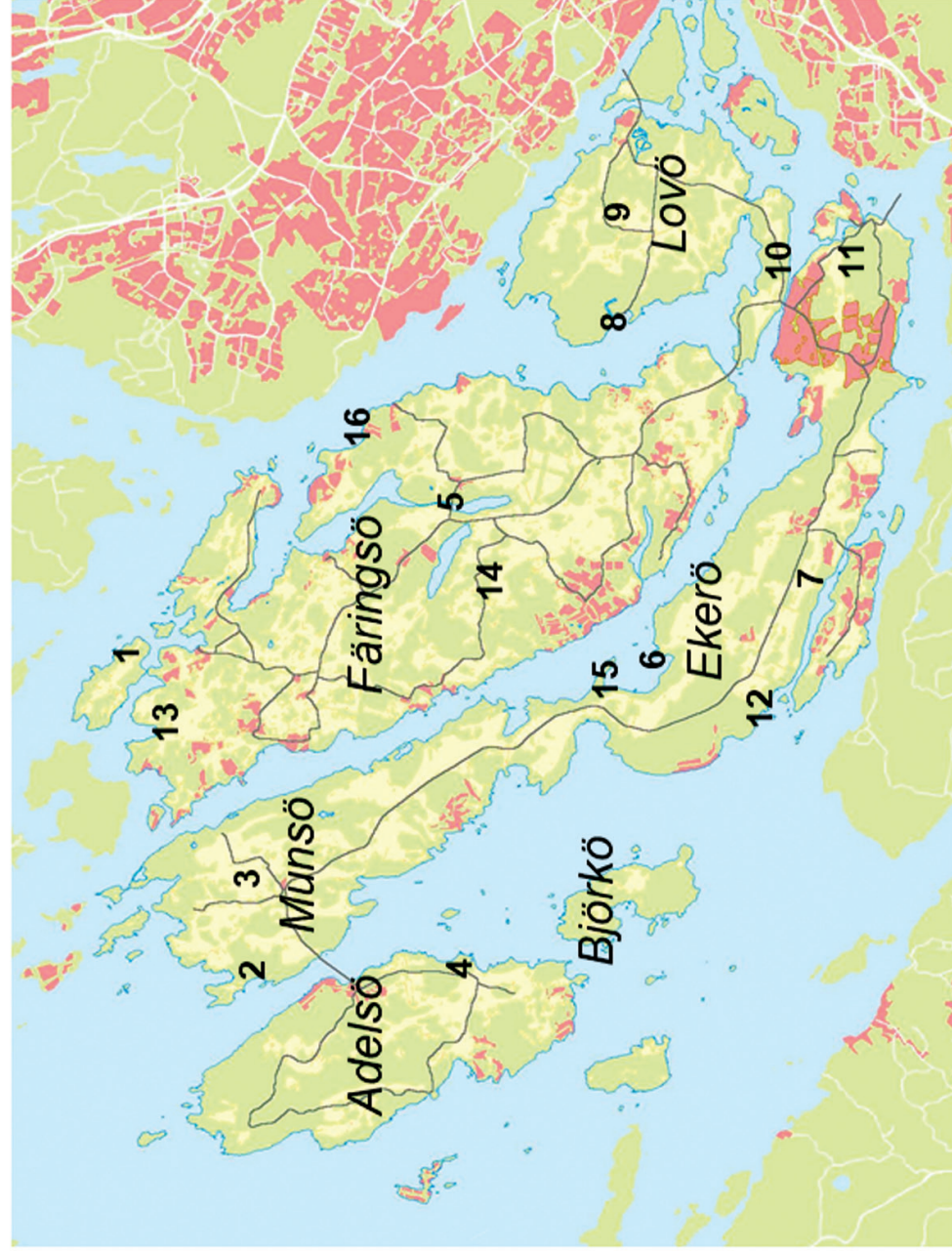

Fåglar på Mälaröarna 2018

Fågellokaler på Mäläröarna

- 1 Eldgarnsö
- 2 Väsby hage
- 3 Bona damm
- 4 Kyrkölen
- 5 Svartsjövik – Svartsjö dämme
- 6 Menhammarsviken
- 7 Älby hage
- 8 Prästvik – Mörbyfjärden
- 9 Mastområdet
- 10 Malmviks strandängar
- 11 Ekebyhovsbacken
- 12 Rastaholm
- 13 Skarnholmens ängar
- 14 Torslunda damm
- 15 Huvududden
- 16 Färjestaden

För mer info om lokalerna, se <http://mof-ekero.se/lokaler/>

Dramatik i Väsby hage – brandkronad kungsfågel!

Ossian Rydebjörk

År 2018 sågs en ny fågelart i kommunen – brandkronad kungsfågel. Arten hördes redan 2016 på Ekerö men har aldrig setts. Nu finns även fina foton. Här beskrivs hur upptäckten gick till. Se även bild på framsidan och en genomgång av artfakta för våra mista fåglar på sidan 3.

Brandkronad kungsfågel i reviret.

Foto Kjell Häggvik.

Av någon anledning har Väsby hage på nordligaste Munsö blivit en plats jag ständigt återvänder till. Det måste inte vara för att skåda fågel. Behöver jag bara komma iväg lite är valet ofta den gamla hagen. De knotiga ekarna tillsammans med den speciella ängsfloran skvallrar om platsens historia, att Väsby hage bearbetats under flera hundra år av människa och boskap, genom bete och slätter.

Söndagen den 6 maj befann jag mig i Väsby hage med min flickvän Klara Klint för att njuta av den fina vårdagen. Vi hade lagt ut en filt mellan enarna som ligger i hagens västra del och köpt med oss sushi. Precis när vi skulle hugga in hörde jag ett läte som gjorde mig konfunderad. Melodin lät främmande, men "rösten" kändes bekant. Eftersom jag genom den gångna vintern ägnat många timmar åt att lära mig fågelläten, dök brandkronad kungsfågel upp för mitt inre. Jag var långt ifrån säker på min sak, men den potentiella möjligheten gjorde mig tillräckligt nyfiken för att förklara för Klara att jag var tvungen att lämna henne ett tag. Hon verkade måttligt road av idén men gick med på det om jag skyndade mig. Att få syn på fågeln var ingen enkel match, men till sist tyckte jag att jag sett det vita ögonbrynstrecket som kunde bekräfta att det rörde sig om en brandkronad kungsfågel.

När jag triumferande vandrade tillbaka mot min flickvän såg jag redan på håll att hon var irriterad. Hon språkade som ett litet åskväder där borta mellan enarna. Jag hade tydligen varit borta en halvtimme och hon hade suttit hungrig och väntat. Jag bad tusen gånger om ursäkt och efter att vi fått lite mat i magen blev vi vänner igen och jag fick visa henne vilket finbesök Väsby hage hade fått.

När vi kommit hem förstod jag efter lite undersökning att arten var mycket ovanligare än jag anat. Det gjorde att jag började ifrågasätta mig

själv. Hörde och såg jag rätt? Jag fick dåligt självförtroende och beslöt mig för att inte larma om observationen just då. Jag åkte istället tillbaka tillsammans med Oskar Schlager några dagar senare för att reda ut saken. Jag möttes direkt av samma läten som tidigare, och kunde ganska snabbt konstatera att det inte bara rörde sig om en individ, utan två stycken. Jag såg också det vita ögonbrynstrecket tydligt igen. Därför tänkte jag att det bara kan vara brandkronad kungsfågel. Sedan spelade jag in en sekvens av sången och samlade sedan mod för att larma om fyndet i den lokala gruppen i appen "Band". Det var nervöst eftersom jag inte larmat om något tidigare och inte heller sett denna art förut. Men jag fick snabbt hjälpande kommentarer, bland annat av Glenn Cornland som erbjöd sig att lyssna på ljudupptagningen. Han tyckte utifrån det han hörde att det lät lovande. Efter det anslöt flera skådare till platsen. De kunde styrka att min observation varit korrekt, vilket kändes väldigt roligt.

Brandkronad kungsfågel, hanne.

Foto Kjell Häggvik.

Våra minsta fåglar på Mälaren

Christian Lagström

Inledning

I varje årsskrift från MOF finns ett avsnitt som behandlar en specifik artgrupp. Som exempel ägnades årsskriften 2017 åt familjen trastar, och då särskilt de arter som mer eller mindre ofta kan vara synliga ute på våra öar. I denna årsskrift valde vi att, istället för en familj av fåglar, rikta in oss på storleken och då närmre titta på ett urval av våra allra minsta fåglar som hittats ute hos oss på Mälaren (undantaget kungsfågelsångare som fortfarande återstår att upptäcka). Anledningen är givetvis årets fynd av brandkronad kungsfågel. Flera av arterna är snarlika och det kanske behövs en sammanställning av vad som skiljer de olika arterna åt.

Artvis genomgång

Kungsfågel *Regulus regulus*. Längd 8½–9½ cm. Kungsfågeln är Europas och Sveriges minsta fågel med en vikt omkring 5 gram. Den är kortstjärtad med gråaktig olivgrön ovasida och med smala vita vingband. Undersidan gråvit. Hanen har en orangeröd och gul hjässa, honan en helgul hjässa. Ögat hos arten är som ett svart pepparkorn. Ett sirrande läte avslöjar den från höga granar under skogsvandringen både sommar- och vintertid. Hos oss kan den ses och höras hela året, även om en del unga individer flyttar under hösten och övervintrar i västra delarna av Europa. Sången är karaktäristisk och högfrekvent, och även en liten nedsättning av hörseln gör att många inte alls hör

Kungsfågel.

Foto Kjell Häggvik.

den. Födan består av små insekter som spindlar vilka den rastlöst hoppande och ryttlande letar fram mellan barr och i grangrenar. Kungsfågeln häckar i gammal barr- och blandskog, gärna i tät bestånd av gamla granar. Invasionsart som vissa år flyttar i större antal mot SV och kan då nå ner till norra Spanien.

Brandkronad kungsfågel *Regulus ignicapilla*. Längd 9–10 cm. Ny art på Mälärörna, tidigast funnen 2016, två fynd gjordes så sent som i maj 2018 och då med indikationer om bobygge eftersom en fågel sågs med en fjäder i näbben (se sidan 1). Arten är i Sverige på frammarsch och utbredningsområdet drar sig norrut i landet för varje år – det är helt klart en art att fortsätta lyssna och titta efter. Samtliga observationer på Mälärörna har gjorts på Munsö i naturreservatet Väsby hage. Den brandkronade kungsfågeln påminner om kungsfågeln i dräkt, storlek och beteende. Den har dock ett tydligt vitt ögonbryn och ett helt svart ögonstreck vilket gör att den uppvisar ett helt annat ansiktsuttryck än kungsfågeln. Den har även en kindfläck som står ut i en gröngrön ton. De svarta sidobanden på framhjässan är sammanfogade till skillnad från kungsfågeln som

har två separata streck. Hanen är rikligt orange på hjässan, honan helt gul. Locklåtet liknar kungsfågelns, men har en något lägre tonhöjd och en mer snabb, accelererande avslutning. Sången saknar kungsfågelns cykliska rytm och är tunn, snabb och nästan lite spetsig i sitt framförande. Hittas främst i löv- och blandskog, men även i mer utpräglad barrskog. Boet alltid i barrträd. I Väsby hage höll de brandkronade gärna till i enbuskar.

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*. Längd 9–10½ cm. Jämte kungsfågeln Sveriges minsta fågel. Karakteristiskt för gärdsmygen är den övervägande mörkbruna och tätt tvärbandade dräkten samt den korta och ofta upprätthållna stjärten. Den liknar egentligen ingen annan fågel, och sången gör att den står ut ännu mer. Trots sin ringa storlek är sången kraftfull och nästan andlös klirrande. En snabb sång med varierande och metalliska toner med drillande inslag som kan höras under årets alla månader. Varningslåtet är ett hårt smattrande ”zerrr” eller en tydlig och rapp upprepning av ”zeck”. Den ses i varierande miljö, men med förkärlek till tät vegetation, steniga partier samt vid rotvältor där den likt en mus kilar runt i jakten på insekter. Höst och vinter ses den ofta i områden

Gärdsmyg.

Foto Kjell Häggvik.

Kungsfågelsångare

Foto Kjell Häggvik.

med vassar, men också kring bryggor, småhus och annan biotop som erbjuder håligheter där den kan försvinna lika snabbt som den dök upp. Vissa fåglar flyttar likt kungsfågeln till sydvästra Europa. Efter kalla vintrar kan antalet gärdsmygar vara kraftigt decimerat.

Kungsfågelsångare *Phylloscopus proregulus*. Längd 9–9½ cm. Ännu inte anträffad på Mälårörna, men under höst och sträcktider (framförallt i oktober) händer det att antalet observationer ökar i Sverige vilket också betyder att chansen att hitta den ute hos oss ökar. En indikation kan vara när antalet rapporter längst östkusten ökar, och om man har tur borde man kunna få syn på den även ute hos oss. Den är dock mycket sällsynt och har sitt normala utbredningsområde österut i Asien. Arten skiljs från kungsfågeln genom sitt beteende, där den är mer rastlös och snabb i rörelserna under sitt födosök. Den hittas ofta i barrskog och blandskog, men också i buskage och snår. Kungsfågelsångaren har en klargul (på bilden vitaktig) övergump som är särskilt framträdande i flykten samt ett tydligt gult ögonbrynsstreck, två kännetecken som bl.a. skiljer den från den

snarlika taigasångaren. Locklåtet är ett högt och utdraget ”tviit” och sången lik gärdsmygens, vacker och klar.

Taigasångare *Phylloscopus inornatus*. Längd 9–10½ cm. Enbart ett fynd hos oss på Mälårörna då Glenn Cornland 2015 fann ett exemplar födosökande i sin trädgård i Torslunda, Färingsö. Indikationen är dock tydlig, fler observationer kan komma att göras om man har ögonen med sig. Arten uppmärksammas oftast först på locklåtet som är en ljus vissling ”tsuiist”. Häckar som namnet anger i den Sibiriska taigan. Normalt övervintrar den i SÖ Asien och individer som dök upp hos oss har ansetts förrrade från sin normala sträckväg. Men det kan vara så att individer från den nordligaste populationen i Ryssland kan följa jordens storcirkel västerut och hamnar då via Sverige i Spanien. En ny sträckväg kan alltså vara under utveckling. En taigasångare märkt på Röd-kallen i Norrbotten 15 september 2012 återfanns i Holland en vecka senare. Även taigasångaren sällskapar med andra *Phylloscopus* men också med kungsfåglar. Sången några stakande, mycket fina toner (ibland likt järpens sång). Taigasångaren

Taigasångare.

Foto Glenn Cornland.

Gransångare.

Foto Kjell Häggvik.

Lundsångare.

Foto Arne Ekström.

har liksom kungsfågelsångaren ett gult ögonbrynstreck, men den skiljer sig från denna genom sin gröna övergump och helvita undersida.

Lundsångare *Phylloscopus inornatus*. Längd 9½–10½ cm. En sjungande fågel upptäcktes i Ålby hage på Mälaren i juni 2011 av Urpo Könömäki. Därefter ytterligare en observation 2016 i september, med en överflygande och lockande fågel. Häckar i östliga Europa och övervintrar i Indien. Sällsynt hörs och ses den i Sverige, och då mest vanligt under sommarmånaderna. Lik gransångaren, men med ett längre och mer kraftfullt, vitaktigt ögonbrynstreck. Söker sig till lummiga marker med övervägande högstammiga lövträd. Locklåtet något likt sädesärlans (tvåstavigt ”tisl”) och sången är en kort men ljudlig och salivfylld, oklart skyttlande strof, som ibland avslutas lite gärdsmygsligt eller kan liknas vid upprörd, sjungande sädesärla

Gransångare *Phylloscopus collybita*. Längd 10–12 cm. Två raser finns, en sydlig som är nominatrasen och förekommer på i kontinentala Europa. Den har på senare år expanderat norrut till södra

Sverige. Den nordligt häckande rasen – abietinus – förekommer i Norrland och passerar oss på sträcket. Den är mycket lika nominatrasen och vanligt förekommande på Mälaren under vår och höst. Gransångaren är annars snarlik lövsångaren, men med mattare färger. Den har gråbrun ovasida och är vitaktig under samt har ett smalt gulvitt ögonbrynstreck. Sången är mycket karaktäristisk i ett, två tonlägen, ”silt silt silt silt silt”. Gransångaren häckar i olika biotoper, men har en förkärlek för blandskog med inslag av både löv- och barrträd. Övervintrar omkring Medelhavet och i Afrika, söder om Sahara.

Referenser

- B. Bruun & A. Singer. Alla Europas fåglar i färg. Bonniers.
- K. Mullarney, D. Zetterström, & L. Svensson. Fågelguiden. Bonnier Fakta.
- M. Bergström & C.F. Lundevall. Våra vanligaste fåglar. ICA bokförlag.
- Fransson, T. & Hall-Karlsson, S. 2008. Svensk ringmärkningsatlas, Tättingar. Halmstad.
- Återfynd. Swedish Bird Recoveries. <https://bird-ringing.bioatlas.se/>

MOFs projekt backsvala 2017–2018

Jan Sondell

Som redovisades i Fåglar på Mälärörna 2017 har Mälärörarnas Ornitologiska Förening (MOF) tillsammans Sand & Grus AB Jehanders och BirdLife International/Birdlife Sverige genomfört ett projekt vars fullständiga namn är: "Management of Sand Martin in the Stockholm area". Det omfattade Jehanders fem stora grustag och syftade till att göra personalen uppmärksam på var svalorna håller till och även planera brytningen av grus så att häckbranterna kan lämnas ostörda under häckningstiden. Genom att planera väl hoppades vi på ett gott

häckningsresultat och en ökning av antalet svalor till 2018. Projektet var nämligen tvåårigt och syftar också till att framställa en handledning om skötseln av backsvalar i grusgröpar, riktad i första hand till personalen i grustagen i Sverige. Det är nu genomfört och slutredovisat.

Det visade sig var svårare än planerat att styra svalorna. De hade en benägenhet att slå till i nyöppnade avsnitt av grustaget, kanske för att nyss blottad sand är fuktigare och mera lättgrävd än i äldre branter. I grustagen har 20 grupper av svalor identifierats och fotograferats. Olika data på dessa

Vinjettbilden till handledningen. Risken är stor att nyanlända backsvalar efter ankomsten börjar bygga bon där brytning pågår. Teckning Nils Forshed.

grupper har sedan sammanställts. Materialet har analyserats och nu finns slutrapporter på svenska och engelska. Redan nu ser det ut som att vi vill besöka grustagen också under 2019 för att om möjligt få säkrare trender angående beståndsutveckling m.m. Backsvalan kommer också att bli ”riksinventeringsart” för BirdLife Sverige år 2020. Inom projektet har vi tagit fram en handledning för hur man bör sköta backsvalor som börjar häcka i ett grustag.

Mycket talar för att antalet svalor i länet är en funktion av antalet grustag. Omkring varje täkt finns det mat för ett antal svalor, hur många beror på tillgången på flygande insekter. Där spelar förekomsten av sjöar i närområdet en viktig roll. Eftersom antalet grustag har minskat starkt på senare år har också antalet backsvalor minskat.

Den 11–12 januari höll StOF ett seminarium om backsvalan där inventeringsresultat för Stockholms-, Södermanlands- och Uppsala län presenterades. Även vårt projekt backsvala presenterades. Man var ening om att backsvalan kräver mer uppmärksamhet. Populationen i Stockholms län är omkring 1000 par och alla var eniga om att antalet inte bör tillåtas minska ytterligare. Möjliga stödåtgärder är att lägga upp ”evighetshögar” som grävs om varje år eller att sätt upp holkar.

Det finns rapporter om projektet både på svenska och engelska och även den ovan nämnda handledningen. Kontakta mig på jan.sondell@telia.com om Du vill ha en rapport.

Översikt norrifrån över Enhörna grustag.

Foto Kjell Häggvik.

Ek skapar fågelsamling på Fiskarfjärden!

Jan Sondell

I tremånadersperioden 18 oktober 2018 – 20 januari 2019 var det livligt på vattnen i viken mellan Lovön och Gällstaö. Det fanns nästan alltid vattenfåglar på fjärden att titta på trots den sena årstiden. Sjön gick öppen och där låg dagligen 100-talet gräsänder men även dykänder och skrattdåsor. Vad var egentligen orsaken till detta?

Den varma sommaren 2018 följde efter det kalla och torra 2017. Frukt- och frösättningen på bärande träd var dålig 2017 och nu kunde man vänta att detta kompenseras 2018. Vi fick den största äppelskörden på många år och ekarna dignade av ollon. I oktober kunde man inte sätta ner foten på gräsmattan under den stora eken på tomten utan att trampa på några tiotal ekollon. Jag var dock inte så orolig för att ollonen skulle ligga kvar och skräpa till våren. Tidigare år hade duvor, nötskrikor och framför allt gräsänder ätit upp dem långt dessförinnan. Visserligen var ollonlagret tjockt men jag litade på gräsänderna.

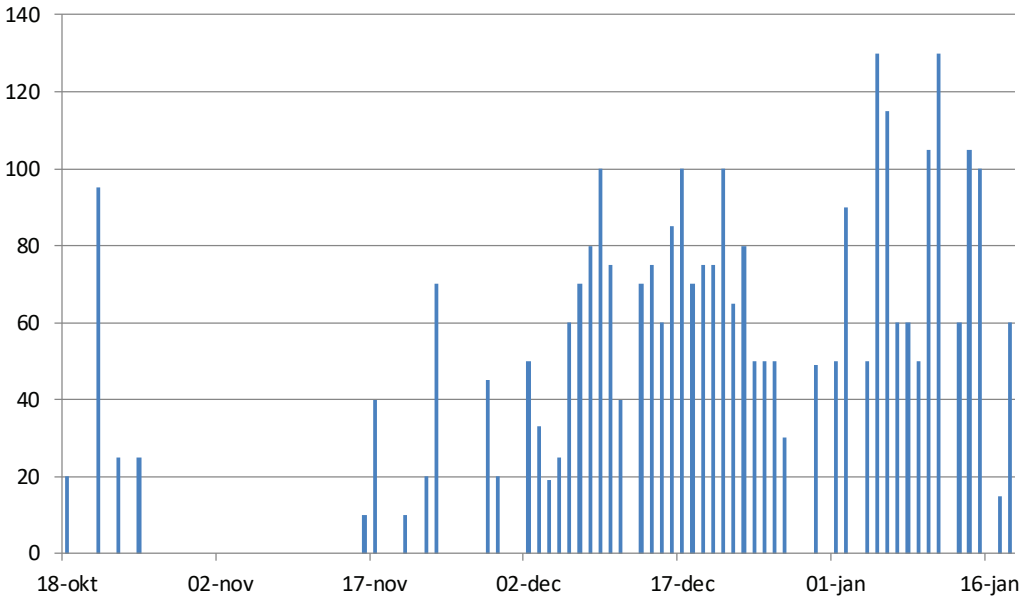
Det började dock inte så bra. Fortfarande i mitten av november låg mycket ollonen kvar och gräsänderna verkade måttligt intresserade. Men sedan lossnade det. En flock på 50–100 gräsänder bildades (figur 1) och låg sedan stationärt i vattnet utanför tomten och raider gjordes mot ollonen under eken. Mönstret var alltid detsamma. Man traskade upp på gräsmattan i tät flock och vid inbillad fara flög man i samlad tropp ut på vattnet igen, bild 1.

Tidigare år hade ett mindre antal änder ätit ollon och sedan vilat på bryggan medan ekollonen smälte i magen. På bryggan efterlämnade detta högar av något som kan liknas vid kaffesump. Efter några timmar var det dags att fylla krävan igen. I år bildade änderna istället en tämligen sammanhållen flock ute i fjärden, bild 2. Medan de smälte ollonen betade de också av undervattensvegetationen som från ca 2–3 m djup nådde ytan. Kanske blandningen med vattenväxter underlättade matsmältningen.

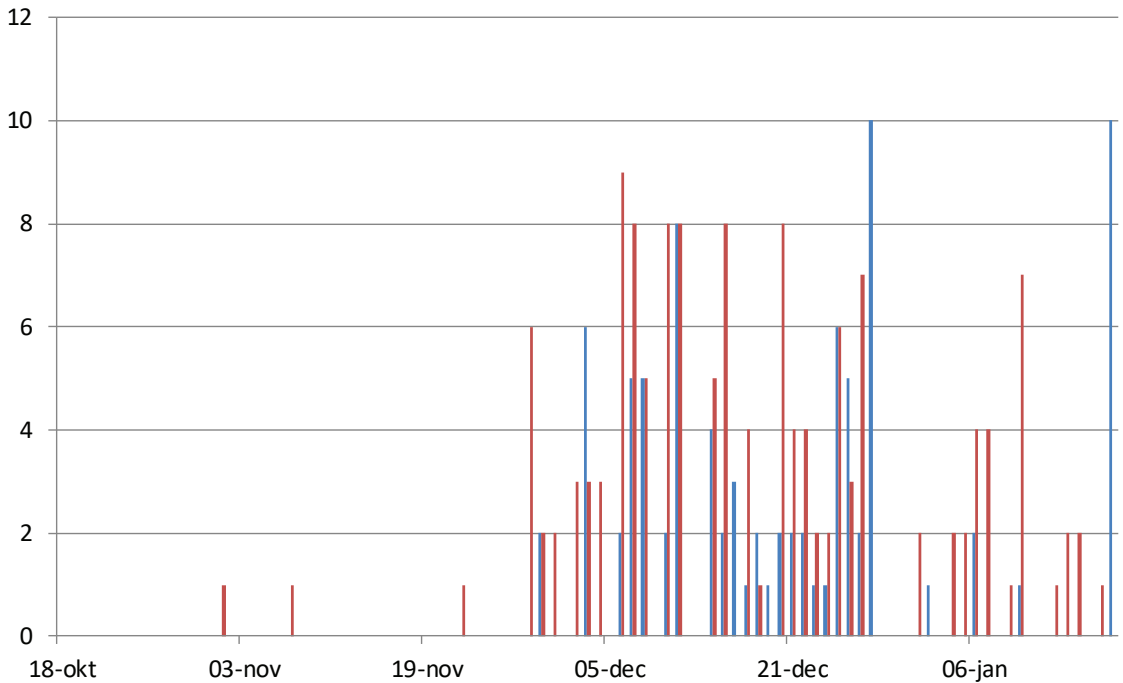

Del av andparaden på väg upp. Ekollonen är lätta att hitta i gräset.

Foto Jan Sondell.

Figur 1. Gräsänder noterade perioden 18 oktober 2018–19 januari 2019 i sundet mellan Gällstaö och Lovön.

Figur 2. Skrättmåsar (blå) och knipa (röd) noterade perioden 18 oktober 2018 – 19 januari 2019 i sundet mellan Gällstaö och Lovön.

Andflottiljen drog även till sig andra fågelarter. I andgrupperna huserade också skrattmåsar, vilka inte funnits på platsen så sent på året tidigare höstar, figur 2. De plockade ivrigt i vattenytan intill änderna. Vad åt de? Evertebrater som skakats loss från vattenväxterna eller smådjur i vattnet som lockades dit av ändernas spillning? Jag vet inte men måsarna var på plats under hela perioden. Ännu mer mystiskt var att knipor – som normalt inte heller regelbundet håller till i detta vatten på hösten – ofta ingick i andgrupperna (figur 2). En knipa sågs ofta i varje mindre grupp. Den dök ner till botten efter mat och flöt sedan upp mellan änderna. Var det tryggare att födosöka under ytan om det simmade omkring ostörda änder ovanför huvudet när man var på väg upp? Ingen örn kunde närma sig utan att gräsänderna reagerade.

Förutom de nämnda arterna drogs vigg, stor-skrak och även skarvar till andflottiljen. Knölsvanar fanns också nästan alltid på plats. Några mera sällsynta sjöfåglar kunde dock inte noteras. Tack

vare den stora eken fick vi uppleva liv och rörelse på den under andra sena höstar så fågeltomma sjön. Så sent som den 19 januari när jag låg och läste på soffan i vardagsrummet hörde jag ett ivrigt kvackande. Det var ett 40-tal gräsänder som letade på de sista ollonen under min stora rododendron intill huset. Natten till den 19 januari var det sedan kallt och lugnt. Fjärden frös nu för gott och fåglarna fick flytta till andra vatten. En isvak bildades dock den 20 januari som hyste 75 gräsänder. Även i mildvädret den 11 februari i mörkret på kvällen letade ett 15-tal gräsänder ekollon under rododendronbusken.

Men det finns väl flera ekar längs Mälaren kanske någon invänder. Ja, men inte så många står ganska nära stranden med en kortklippt gräsmatta inunder som gör ollonen lätta att hitta. Med två–tre svalda ollon per dag och gräsänd kanske under 80 dagar rörde det sig om mer än 10 000 ekollon, inte underligt att gräsmattan så småningom blev rensad!

Några mindre andgrupper i väntläge på sjön. En skrattmåsskymtar framför svanen i mitten. Foto Jan Sondell.

Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2018

Urpo Könnömäki

I Svartsjöviken har nu de häckande våtmarksfågellarna inventerats under nitton år, 2000–2018. Sammanlagt 57 revir av 12 olika arter har noterats 2018. I Svartsjö dämma som ligger alldeles intill har inventeringar gjorts i fjorton år, 2006–2018. Resultatet där är något bättre än fjolårets, troligen beroende på bättre födotillgång. För övriga fågeliakttagelser hänvisas till "Observationer i Ekerö kommun 2018", sidan 17.

Svartsjöviken

Som en aktivitet i arbetet med "Projekt Svartsjöviken", vilket bl.a. innefattar restaurering av våtmarksbeten vid Svartsjöviken, startade fågelinventering av Svartsjöviken år 2000. Här ska inventeringsresultaten för det nittonde året 2018 redovisas.

Fältarbetet har i huvudsak utförts av författaren. Under perioden april – maj 2018 gjordes 5 besök. Som huvudmetod räknas antalet par som bedömdes hävda revir, men iakttagna bon och ungpullar kompletterar observationerna. En svårighet ligger i att skilja rastande fåglar från revirhävdande par. Vidare kan det vara mycket svårt att separera häckande par från yngre fåglar som finns i området men inte häckar, detta gäller främst gässen.

Häckfågelinventeringen har kompletterats med iakttagelser som rapporterats på *Artportalen*. Inventeringsresultatet framgår av tabell 1. De osäkerhetssiffror som anges i det följande är subjektiva bedömningar. Här följer kommentarer per art.

Skäggdoppning Ett par hävdade revir. Inga ungar sågs.

Knölsvan Ett par hävdade revir. Inga ungar sågs.

Grågås Nästan omöjligt att lokalisera bon, då dessa läggs dolt i vassen och häckningen startar mycket tidigt. Fem par med ungar kunde iaktas i viken. De flyttade sedan till Dämnet.

Kanadagås Normal förekomst. Osäkerheten är ca ±2 par.

Gräsand Arten noterades i samma omfattning som under 2017. Antalet redovisade par har en osäkerhet på ca ±3 par. Ungkullarna har oftast förflyttat till Dämnet.

Snatterand Ungfåglar syntes i viken.

Skedand Bobyggs i norra ändan.

Årta Enstaka fåglar syntes i viken.

Knipa Hur många par som verkligen häckar är osäkert. Noterat antal par (4) har en osäkerhet på ca ±1. Ungar sågs i Dämnet.

Vigg En hona sågs med unge.

Storskrake Svårt att veta hur många storskrakar som häckar. Tre honor sågs med ungar.

Vattenrall Hördes vid dikesmynningarna på östra och västra sidan.

Sothöna Den vanligaste vattenfågeln. Antalet par (5) har en osäkerhet på ca ±2.

Tofsvipa Uppskattningsvis 8 par höll till främst på mader och omgivande betesmark. I vilken utsträckning de lyckades med häckning är osäkert. Ungar sågs.

Rödbena Enstaka fåglar fanns tidvis i sydöstra delen av viken. Ingen konstaterad häckning.

Enkelbeckasin En mycket svårinventerad art som trivs bäst i lite mer högväxt madvegetation.

Brun kärrhök Ett par höll till i området. Ungfåglar sågs.

Gulärta Uppskattningsvis fyra par fanns på sydöstra sidan.

Ängspiplärka Något fler än i fjol.

Buskskvätta Samma antal som i fjol.

Tabell 1 Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjöviken 2011–2018.

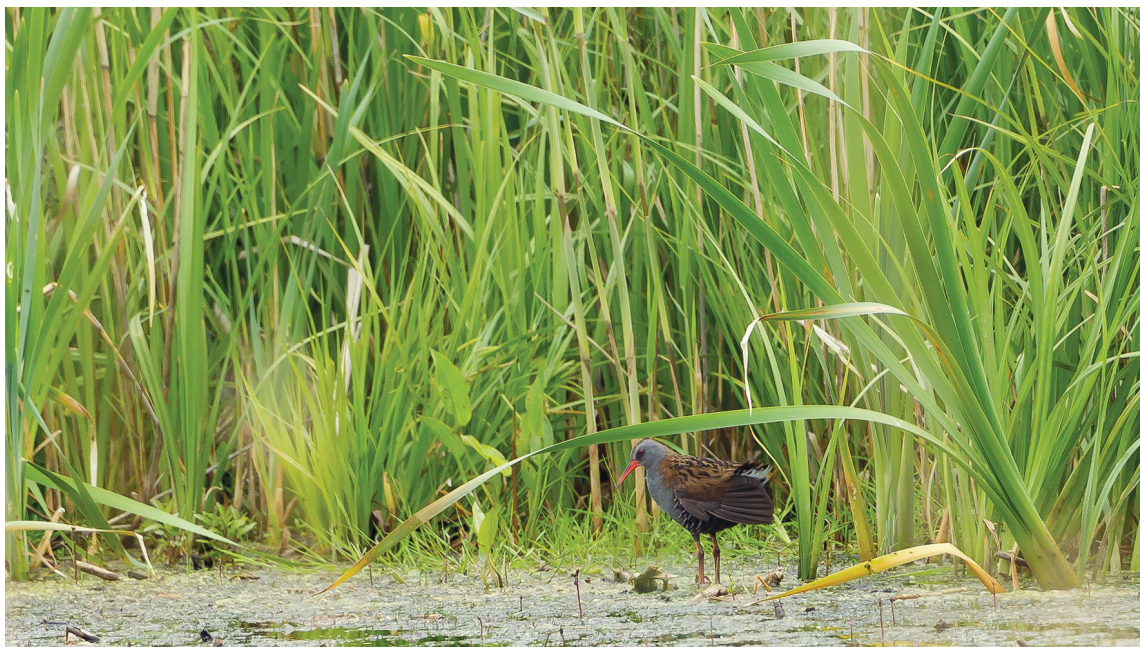
Arter	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kommentarer 2018
Skäggdopping	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar
Knölsvan	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar
Grågås	3	3	3	3	3	4	4	5	
Kanadagås	4	6	6	5	5	4	3	4	
Rördrom	0	0	0	1	1	1	1	1	
Gräsand	10	10	9	9	9	8	7	7	
Kricka	0	0	0	0	0	0	0	2	
Snatterand	0	0	0	0	0	1	0	2	Ungar sågs
Skedand	0	0	0	0	0	0	0	1	
Knipa	4	5	5	5	5	5	4	4	
Vigg	0	0	0	0	0	0	0	1	Hona med en unge
Storskrake	4	4	3	3	4	3	3	3	
Vattenrall	3	3	3	0	2	2	2	2	
Sothöna	11	10	8	8	7	7	6	5	
Tofsvipa	10	10	9	8	9	9	8	8	
Rödbena	0	1	0	0	0	0	0	0	
Enkelbeckasin	7	6	7	8	10	10	9	10	
Summa	58	60	55	52	57	56	49	57	
Övriga arter									
Brun kärrhök	1	1	1	1	1	1	1	1	Ungar sågs
Gulärta	6	5	5	5	4	5	4	4	I sydöst
Ängspiålrka	7	8	8	7	8	7	8	9	
Buskskvätta	8	8	7	6	7	7	7	7	
Skägges	ca 2	0	0	0	0	0	1	1	

Övriga inte inventerade mindre tättingar

Vanligast i vass- och buskmarkerna har sävsparven varit, följd av sävsångaren. Rörsångaren förekom mera sparsamt. Uppskattningsvis har ca 20 revir av sävsparv, 10 av sävsångare och 5 av rörsångare funnits 2018.

Svärinventerade arter är vigg, knipa och storskrake, som förekommer rastande på vårsträcket

i betydligt större antal än vad som sedan går till häckning. Konstaterad häckning av vigg har noterats. Svartsjö däme har blivit en konkurrerande uppehållsplats för våtmarksfåglarna i området. Många nykläckta ungvikar har vandrat över till Dämet där födotillgången varit betydligt bättre än bland konkurrerande fiskar i viken.

Vattenrall var ganska lätta att se sommaren 2018 eftersom det var lågvatten i Mälaren. Foto Kjell Häggvik.

Svartsjö dämme

Hösten 2014 markbearbetades den del av Dämmet som ligger mellan utsiktsplattformen och Svartsjövägen. Vattnet i Mälaren har varit relativt lågt under 2018. Bearbetningen som skedde genom kriminalvårdsanstaltens försorg för att förbättra betestrycket, fick därför god effekt i den djupaste delen närmast vägen. Traktorkörningen innebar en utlösning av näring bunden i främst vegetation till vattnet och det stimulerade produktion av olika smådjur lämpliga som fågelföda. Någon häckning av skrattmåsar eller årtor kunde dock inte konstateras. Ett par årtor höll till vid Dämmet samt ett stort antal skrattmåsar.

Fortfarande gäller annars att till Dämmet söker sig många ungvullar av kanadagås, knipa, sothöna och gräsand från den närliggande fiskrika Svartsjöviken. Vid midsommartid hade vegetationen tagit över en del av vattenytorna i Dämmet. Det fanns fortfarande gott om fåglar, vilka dock var svårsedda utom närmast vägen. Betestrycket på fastare mark har varit bra. Betesdjuren har släppts ut tidigare på försommaren och fått beta

så sent som möjligt på hösten. Även om bete har etablerats kommer en viss vinterslätter att behöva utföras. Det skedde senast 2016.

Vid häckfågelinventeringen 2018 av Svartsjö Dämme har använts samma metodik som i Svartsjöviken. I tabell 2 redovisas resultatet.

Här följer kommentarer per art.

Knölsvan Ett par i lämplig biotop.

Grågås Tio par fick ungar, ca 90 ungar kunde konstateras. Ca. 60 individer som översomrade.

Kanadagås Som mest två par med ungar som förmodligen kommer från själva viken. De stannade relativt kort tid i Dämmet. När ungarna blivit större rörde de sig troligen ut i Mälaren.

Gräsand Som mest räknades två kullar. Ungarna blev troligen flygfärdiga. De flesta kullarna härstammade sannolikt från Svartsjöviken.

Snatterand Tre par hävdade revir, inga ungar sågs.

Skedand Ett par hade parnings ceremonier.

Bläsand Två par fick ungar.

Kricka Som mest höll ca 200 till på det restaurera-

rade området. Svårt att skilja revirhävande från yngre inte häckande men översomrande fåglar.

Årta Ett par höll till i dämmet. Ingen häckning kunde konstateras.

Knipa Fyra kullar kunde räknas in, säkerligen kom de flesta från häckningar i Svartsjö slottspark.

Brunand Enstaka fåglar sågs. Inga ungar sågs.

Sothöna Häckade i Dämmet med fem par. Någon invandring av sothönspar från Svartsjöviken kunde inte märkas. Troligen är sothönsen mycket revirbundna.

Tofsvipa Uppskattningsvis sju par etablerade sig i dämmet. Bon och ungar noterades för sju

par. Möjligen kan någon kull ha tillkommit från åkermarken genom invandring.

Rödbena Ingen häckning, enstaka fåglar sågs och hördes.

Enkelbeckasin Svårinventerad. Fem par markerade revir.

Mindre strandpipare Ett par häckade. Ungar sågs.

Skrattmås Ingen häckning.

Smådopping Ett par häckade.

Rörhöna Ett par häckade. Ungar sågs.

Tabell 2. Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjö dämmet 2011–2018.

Arter	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Kommentarer 2018
Sångsvan	0	0	0	0	0	0	0	1	Bobygge, inga ungar
Knölsvan	0	0	0	2	1	0	0	0	Inga ungar sågs
Grågås	6	7	7	5	8	8	8	9	Ca 100 ungar räknades
Kanadagås	4	4	3	3	3	3	2	2	Ungar sågs
Gräsand	7	6	5	5	4	4	3	3	Tre par med ungar
Snatterand	1	2	2	0	1	0	3	3	Trolig häckning
Skedand	2	1	1	0	0	0	1	1	Trolig häckning
Kricka	0	0	0	0	3	1	0	1	Inga ungar sågs
Årta	0	0	0	0	1	0	1	1	Inga ungar sågs
Brunand	1	0	0	1	0	0	1	1	Inga ungar sågs
Knipa	6	6	6	6	5	5	5	5	Kullar, häckning i parken
Sothöna	6	6	5	5	5	6	5	7	
Tofsvipa	6	6	5	6	6	7	6	7	
Rödbena	1	1	0	0	0	0	0	1	
Enkelbeckasin	4	4	4	5	5	5	5	5	Svårinventerad
M. strandpipare	1	0	0	0	0	1	1	1	Ungar sågs
Vattenrall	2	2	2	2	2	2	2	1	Ungar sågs
Fiskmås	1	1	1	1	1	1	0	0	
Skrattmås	0	0	0	0	1	0	0	0	
Smådopping	0	0	0	0	1	1	1	1	Ungar sågs
Rörhöna	0	0	0	0	1	1	1	1	Trolig häckning
Summa	48	46	41	41	47	46	45	51	

Observationer i Ekerö kommun 2018

Kjell Häggvik

För nittonde gången redovisas här fågelobservationer i Ekerö kommun. Någon ny art sågs inte 2018 även om brandkronad kungsfågel bara hördes 2016. Sammanlagt har alltså fortfarande 263 arter setts i kommunen. Under året sågs 186 arter. Vill ni veta mer om några av de redovisade fynden rekommenderas ett besök på Artportalen.

Ordningen mellan fågelarterna på listan följer Artportalen. Den är något ändrad i jämförelse med tidigare år. Arbetet med att göra listan underlättas mycket av att följa den nya ordningen. Antalet observationer tycks vara ungefär detsamma som tidigare år, alltså ca 20 000 st.

Genererar man en artlista från Artportalen så får man en lista på brutto 219 arter/raser. Listan som följer nedan är ”ren”; dvs. underarter är sammanslagna och inräknade i de rena arterna, alla hybrider är alltså borttagna.

Vädret under den tidiga våren 2019 var kallt, sedan blev det rekordvärme under senvår och sommar. Nederbörd uteblev nästan helt och fram till årsskiftet hade Mälaren mycket lågt vatten. Många fjärdar låg fria från is fram till årsskiftet. Det mycket varma och torra vädret speglar fågelförekomsten. Sträckvädret var utmärkt så t.ex. många vadare passerade säkert utom synhåll söderut på eftersommaren. Häckfåglarna har haft varierad framgång. Lättast att få mat till ungarna har häckare i fuktiga miljöer haft.

Några arter som inte ses regelbundet på Mälårörna men som sågs 2018 är smålom, alfågel, flodsångare, brandkronad kungsfågel och forsärila.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Största antal var 1 000 ex födosökande vid Drottningholmsdamarna 6.10 (Ola Jörnstedt). Även Mastområdet på Lovö hade stora flockar, som mest 600 ex rastande 23.10 (Per Lönnborg). Arten har minskat under 2010-talet i kommunen.

Sädgås *Anser fabalis*

Den största gruppen 70 ex sågs förbiflygande över Bonadammen 19.4 (Jan Wernerman). Vårens första observation av sädgås (med underarten *fabalis*) blev 6 ex rastande på åkern mot flygfältet vid östra delen av Svartsjövikens 24.3 (Glenn Cornland). De var inte kvar någon timme senare. Att noteras är att sädgås, underarten *rossicus* 1 ex sågs rastande vid Östra delen 10.4 (Glenn Cornland). Även vid Dämnet och Fågeltornsparkeringen sågs sädgås.

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

1 och 2 ex rastade vid Fågeltornsparkeringen 9.4–10.4 (Janne Björk m.fl.) och Svartsjö dämme 10.4 (Glenn Cornland och Marianne Dannbeck).

Bläsgås *Anser albifrons*

Största noterade antal var 26 ex Östra delen, Svartsjövikens 7.4 (Glenn Cornland). Första observationerna gjordes vid Fågeltornsparkeringen med 2–4 ex 25.3 (Roger Månsson, Gigi Sahlstrand, Bo Thoor m.fl.) och sista vårobservationen blev 1 ex rastande vid Fågeltornsparkeringen 24.4 (Göran Möllebo m.fl.). 34 ex födosökte vid Kyrkpölen på Adelsö mellan 12.4–15.4 (Jan Wernerman, Birgit Svensson, Hasse Andersson samt Bertil o Ulla Dolk). 1 ex bläsgås, underarten *flavirostris*, har noterats 8.4 från Fågeltornsparkeringen (Johan Widenberg) där de flesta karaktärer för *flavirostris* stämde. Den betydligt mörkare fågeln hängde med två *albifrons* som var klart ljusare och med skär näbb.

Knölsvan *Cygnus olor*

Största antal varierar mellan 100–108 rastande vid Menhammarsviken 26.10 (Eva Thörnelöf), 28.11 (Roger Månsson) och 15.12 (Jan Wernerman).

Mindre sångsvan *Cygnus columbianus*

2 ex sträckande NO tillsammans med 17 sångsvanar över Tuna gård, Färentuna 7.4 (Glenn Cornland).

Sångsvan *Cygnus cygnus*

Största antal 50 ex sågs från Fågeltornet, Svartsjö-viken 8.4 (Göran Möllebo). Tidigaste häckningsobservationen är 2 ex med bobygge som bygger rede i maden mot vägen i Svartsjö Dämme 8.4 (Glenn Cornland). Övriga häckningsobservationer gjordes från 13.4 i Norra delen, Svartsjö-viken (Jan Wernerman) med den sista 8.7 i Svartsjö-maden (Maria Alsterlund). Övriga lokaler med häckningsobservationer var Rastaholm, Malmviks strandängar, Bonadammen, Eldgarnsö och Adelsö.

Gravand *Tadorna tadorna*

Öarna fick ett noterat besök med 1 ex rastande i Kyrkpölen, Adelsö 18.5 (Jan Wernerman, Bo Thoor, Göran Möllebo och Roger Månsson).

Årta *Anas querquedula*

Första observationen av årta var 1 ex rastande i Svartsjö dämme 16.4 (Janne Björk). Observationer gjordes av 1 par i lämplig häckbiotop i Svartsjö-viken och Svartsjö dämme 24.4–28.4 (Jan Wernerman m.fl.). Även så observerades 1 årta Kyrkpölen 26.5 (Birgit Svensson, Hasse Andersson). Inga häckningar kunde dock konstateras.

Skedand *Anas clypeata*

2–4 ex av skedand rapporterades frekvent under perioden 18.4 (Lars Johansson) i Svartsjö dämme till 25.5 (Jan Wernerman m.fl.). Även vid Menhammar sågs 1 ex i häcktid 2.5 (Jan Wernerman). Inga häckningar kunde konstateras även om parning/parningsceremonier observerades i

Svartsjömaden 19.4 (Roger Månsson) och Svartsjö dämme 22.4 (Rune Jonsson).

Snatterand *Anas strepera*

I Svartsjö dämme har det under sensommarperioden noterats ett relativt stort antal individer under perioden 21.8–4.9 (Jan Wernerman m.fl.) med upp till 30 ex Häckningsobservationer görs från 11.4 i Svartsjö dämme, 4 ex (Jan Wernerman) till 22.6 med 1 ex i häcktid, lämplig biotop i Kyrkpölen, Adelsö (Hasse Andersson). Övriga lokaler med häckningsobsar var Svartsjö-viken, Menhammarsviken, Torslunda dagvattendamm, Färjstaden, Bonadammen, Malmvik-Ekenäs och Malmviks strandängar. Konstaterad häckning i Torslunda dagvattendamm 14.6, 7 ungar observerade (Glenn Cornland).

Bläsand *Anas penelope*

65 ex rastade i Menhammarsviken 14.10 (Jan Sondell), vilket var årets högsta siffra för bläsand. Första observationerna 1 ex obs i häcktid, lämplig biotop skedde i Kyrkpölen, Adelsö 26.5–27.5 (Birgit Svensson, Hasse Andersson). Mitt i sommaren under perioden 30.6–15.7 kunde ses 2–4 ex i Svartsjö dämme (Kjell Häggvik, Göran Möllebo m.fl.).

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Den stora ollonproduktionen hos ekarna hösten 2018 gjorde att många gräsänder livnärde sig på ekollon. På Gälstaö upphöll sig 50–130 gräsänder sig under tre månader fram till den 21 januari, då djön definitivt frös till De åt ekollon på gräsmattan under en enda stor ek (Jan Sondell). Se också sidan 10.

Stjärtand *Anas acuta*

1–2 ex vistades stationärt samt rastande i Svartsjö dämme och Torslunda dagvattendamm i perioder mellan 14.6 och 20.10 (Glenn Cornland, Bo Thoor m.fl.). Hanen var under hela tiden i eklipsdräkt.

Överflygande bläsgås.

Foto Kjell Häggvik.

Kricka *Anas crecca*

80 ex födosökte i Svartsjövikens 24.4 (Jan Wernerman, Carl Magnus Strömbeck m.fl.) vilket var årets största samling av kricka. Observationerna gjordes mellan 12.4 på Adelsö (Jan Wernerman) och 6.10 då 53 ex rastade i Svartsjö däme (Carl Magnus Strömbeck).

Brunand *Aythya ferina*

Under perioden 11.4 i Svartsjö däme (Jan Wernerman) och 22.8 i Bonadammen (Jan Wernerman) observerades upp till 9 ex varvid största antalet sågs i Bonadammen 15.4 (Bertil & Ulla Dolk). 7 ex, hona med ungar, noterades i Menhammarsviken 10.6 (Martin Bergström). Övriga lokaler med möjliga, men inte konstaterade häckningar var Torslunda dagvattendamm och Ölsta tegeldamm.

Svärta *Melanitta fusca*

2 ex sågs förbiflygande vid Färjstaden 3.5 (Jan Wernerman).

Sjööorre *Melanitta nigra*

Sjööorre observerades vid några tillfällen mellan

15.4 (Urpo Könnömäki m.fl.) och 5.5 under vårperioden och 3.9 samt 9.10 (Carl Magnus Strömbeck m.fl.) på hösten. Största antal 15 ex var vid den sista observationen, i övrigt varierade det från lägst 2 ex. De lokaler som hade sjööorre var Rastaholm, Gällstaö, Fiskarfjärden, Adelsö, Lambarudd, Kungsbergabadet, Sättra naturreservat och Skansholmen.

Alfågel *Clangula hyemalis*

1 ex kom flygande från Vårbyhället och gick ner söder om Jungfruholmarna vid Jungfrusund 14.4 (Birgit Svensson, Hasse Andersson).

Salskrake *Mergellus albellus*

Stora antal av salskrake samlas normalt vintertid i Menhammarsviken i 22 ex födosökande 1.1 (Kjell Häggvik m.fl.) och 22 ex rastande 16.12 (Roger Månsson). Största antalet under året blev 24 ex stationära i Igelviken 20.11 (Bengt Legnell).

Storskrake *Mergus merganser*

Mest sedda var 158 ex rastande i Igelviken 21.11 (Roger Månsson).

Sträckande bivråk.

Foto Kjell Häggvik.

Småskrake *Mergus serrator*

3 ex sträckte N vid Färjstaden 21.4 (Göran Møllebo, Janne Björk) och följdes av observationer på samma plats följande dagar. Övriga observationer blev: 2 ex vid Ekeby brygga 28.4 (Glenn Cornland), 3 ex rastande vid Sättra naturreservat 5.5 (Glenn Cornland), 4 ex rastande vid Väsby hage 13.5 (Jan Wernerman) och 1 ex förbiflygande vid Södra Björkfjärden 4.8 (Bertil Brånin).

Vaktel *Coturnix coturnix*

1 ex noterades med sång/spel vid Lovö kyrkängar 20.5 (Fredrik Thernlund, Eva Edmert). Vid Landholmen hördes vaktel 23.5 (Kjell Häggvik, Janne Björk). Sista noteringen blev 2.6 av 1 ex spel/sång vid Munsö kyrka (Linus Brobacke, Mats Andersson).

Smålom *Gavia stellata*.

Under 2 dagar sågs 1 ex 2K födosökande utanför Jungfrusund 24.2 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor m.fl.). Arten är inte årsviss på Ekerö.

Storlom *Gavia arctica*

En tidig observation av 1 ex förbiflygande storlom gjordes från Väntholmen 10.1 (Gigi Sahlstrand).

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Smådoppingen observeras årligen på öarna på flera platser. I år noterades ett större antal individer och även ungar i Bonadammen. Första observationen gjordes i med 1 ex i norra delen, Svartsjöviken 13.4 (Jan Wernerman). Första noteringen i Bonadammen var 2 ex 22.4 (Jan Wernerman) och 1 ex 30.4 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor). Att notera är att Ölsta tegeldamm är en känslig lokal. Det är lätt att störa övriga häckande fåglar på lokalen. Även vid Snorran noterades smådopping 5.5 (Glenn Cornland). 13 ex födosökande i Bonadammen 25.9 (Tisdagsklubben med Jan Wernerman, Carl Magnus Strömbeck m.fl.). Vidare sågs 1 par plus 1 juv i Bonadammen 31.7 (Kjell Häggvik), 5 ex 1K i Bonadammen 9.8 (Jan Wernerman, Kjell Häggvik) och 1 ex 1K i Svartsjö dämme 24.8 Ulf Nilsson.

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

120 ex i rastande i Fiskarfjärden 9.4 (Jan Sondell) och 250 ex 13.4 (Björn Phragmén).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Första observationen av svarthakedopping var 4 ex i Torsslunda dagvattendamm 20.4 (Glenn Cornland). 5 ex sågs i Bonadammen 21.5 (Jan Wernerman), 2 st 1K i Bonadammen 2 ex, 1K 9.8 (Jan Wernerman och Kjell Häggvik) samt 1 ex 1K 19.8 (Jan Wernerman, Urpo Könnömäki).

Rördrom *Botaurus stellaris*

Rördrom hördes mellan 17.4 på Eldgarnsö (Rune Jonsson, Jan Wernerman m.fl.) och 3.6 på Eldgarnsö (Jan Wernerman) samt Skarnholmens ängar (Roger Månsson, Christian Lagström). Vid fågeltornskampen 5.5 sågs 1 ex flygande vid Menhammarsviken (Jan Wernerman m.fl.). Övriga lokaler med rördrom var Svartsjövik/Svartsjö Dämme, Malmvik-Ekenäs och Bonadammen.

Ägretthäger *Ardea alba*

2 ex sågs födosökande i Svartsjö dämme 1.9 (Carl Magnus Strömbeck, Glenn Cornland m.fl.).

Fiskgjuse *Pandion haliaetus*

Fiskgjuse sågs på öarna från 2.4 på Kungshatt (Björn Phragmén) till 12.9 vid Svartsjö slott (Lars Borgersen). Högsta antal blev 6 födosökande vid Svartsjövik 22.5 (Tisdagsklubben med Jan Wernerman m.fl.).

Bivråk *Pernis apivorus*

Första observationen är 1 ex sträckande V över Klippans väg, Väntholmsviken 14.5 (Gigi Sahlstrand) och sista observationen är 15.9 av 1 ex vid Kraftledningsgatan, Löten (Mats Andersson, Linus Brobacke). En observation av 2 ex, varav 1 ex adult och 1 ex 1K, förbiflygande gjordes vid Svartsjö dämme 10.8 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand). Under perioden från 2.6 till 28.7 gjordes ett antal observationer av förbiflygande bivråkar på öarna vilket är ovanligt under den perioden.

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Första kungsörnen sågs förbiflygande från Rastaholm 4.2 (Jan Wernerman). 18.3 sågs och följdes 1 ex 3K+ från flera lokaler och flera skådare samtidigt. Örnen sågs från Högby, Igelvik och Sångasäby 18.3 (Glenn Cornland, Janne Björk, Kjell Häggvik). 1 ex 2K eller 3K flög förbi förbiflygande Fågeltornsparkeringen 23.3 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor). 1 ex 3K kretsade över slottsparken och drog norrut vid Fågeltornsparkeringen 7.4 (Lars Johansson). 2 ex 2K tog höjd och drog mot N vid Hagaringen Ekerö 25.6 (Bertil o Ulla Dolk). Vid Grankulla gård 6.7 kom 1 ex inflygande från Dävensö, höll en sydsydostlig riktning och med vinden och det varma vädret kom den snabbt upp på hög höjd. Cirklade vidare och försvann inom fem minuter förbiflygande. Upprörda tärnor och mås signalerade att något var på gång vilket uppmärksammade Christian Lagström. 1 ex flög förbi, seglade över i ett par minuter och drog sedan vidare mot Menhammarsviken sedd från Enebyvägen 26.7 (Carl Magnus Strömbeck). Vid tomtkampen sågs 1 ex förbiflygande från Nyponvägen 9 8.9 (Urpo Könnömäki m.fl.). Årets sista observation blev 1 ex sträckande SV över Sandudden, Träkvista 11.9 (Roger Månsson).

Brun kärrhök *Circus aeruginosus*

Lyckad häckning konstateras med 1 ex 1K pulli/nyligen flygga ungar vid Ölsta tegeldamm 1.7 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor). Övriga lokaler med lyckad häckning är Lovö kyrkängar (Sven-Erik Schultzberg), Mastområdet, Lovön (Sven-Erik Schultzberg), Svartsjövik (Gigi Sahlstrand, Jan Wernerman) och Svartsjö dämme (Kurt Idstam).

Blå kärrhök *Circus cyaneus*

14 separata observationer i kommunen som inleddes med 1 ex som födosöker vid Kyrkpölen på Adelsö 7.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson). Sista observationen blir 1 ex födosökande vid Menhammarsviken 18.10 (Jan Wernerman).

Ängshök.

Foto Kjell Häggvik.

Stäpphök *Circus macrourus*

1 ex 2K+ flög över Väntholmsviken mot Svartsjövikens 25.7 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand). 1 ex 1K flög även över Lindhaga, Färingsö 8.9 (Janne Björk). 1 ex födosökte vid Lovö kyrkängar 24.9 (Sven-Erik Schultzberg).

Ängshök *Circus pygargus*

1 ex adult sträckte över Bonavik, Munsö 5.5 (Glenn Cornland).

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Häckningar kunde konstateras genom 1 ex 1K obs i häcktids, en halv vuxen unge som kilade runt väl synlig en stund i Svartsjömaden 8.7 (Maria Alsterlund) samt födosökande adult med 3 ungar, varav en unge följde efter sin förälder och de 2 andra putsade sina fjädrar i kvällssolen i Svartsjö däme 29.7 (Carl Magnus Strömbeck). Vid lågvatten är det lättare att se vattenrallarna.

Sothöna *Fulica atra*

Största noterade antal var 150 ex rastande vid Sötvattenslaboratoriet 8.4 (Ari Määttä).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Såsom traditionen påbjuder så blev årets första strandskator sedda vid Drottningholms slott och i år blev det den 8.4 (Janne Björk, Kjell Häggvik) samt Jungfrusund (Göran Møllebo) och Lambarudd (Ari Määttä). Ett par häckade som vanligt på Fiskarholmen och sökte t.ex. mat på Gällstaö 25 april. Två gamla fåglar med tiggande unge sågs 24 juli på Gällstaö (Jan Sondell).

Tofsvipa *Vanellus vanellus*

Största flocken var uppskattad till 400 ex rastande vid Svartsjö däme 29.8 (Roger Månsson). Den första konstaterat lyckade häckningen noteras vid Malmviks strandängar med 2 ungar som födosökte 19.5 (Jan Wernerman). Vid Kyrkölen Adelsö görs en rad noteringar om lyckad häckning med mellan 2–5 ungar från 20.5 (Hasse Andersson, Birgit Svensson) till 26.6 (Bertil & Ulla Dolk). Övriga häckobservationer; 2 ex 1K födosökande på Eldgarnsö 3.6 (Jan Wernerman), 2 ungar födosöker i Torslunda dagvattendamm 18.6 (Glenn Cornland) och 1 ex 1K i Svartsjö däme 8.7 (Maria Alsterlund).

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Flera flockar rastar på öarna varav det största antalet blev 265 ex vid Södra delen av Svartsjövikens 29.4 (Kjell Häggvik).

Kustpipare *Pluvialis squatarola*

Endast ett 1 ex noteras under året på öarna och den flög förbi vid Furuhem 31.7 (Glenn Cornland).

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Totalt observeras större strandpipare 16 gånger under året varav den första är 1 ex födosökande på Malmviks strandängar 19.4 (Roger Månsson) och den sista är 1 ex födosökande i Svartsjö däme 1.9 (Roger Månsson, Göran Møllebo).

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

12.4 anländer 1 ex mindre strandpipare till Svartsjövikens och Grustaget i Träkvista (Janne Björk, Per Lönnborg m.fl.). Ett antal observationer görs i lämplig häckbiotop vid Kyrkpölen, Adelsö och

Malmviks strandängar samt runt Svartsjövikens. Konstaterad häckning görs då 1 ex 1K rastar vid Kyrkpölen, Adelsö 4.6 (Kjell Häggvik) samt 1 ex 1K födosöker vid Svartsjö däme 6.8 (Sven-Erik Schultzberg).

Småspov *Numenius phaeopus*

10 observationer gjordes av småspov, vilket är det största antalet observationer för arten sedan 2007. Även observationen med 10 ex som cirkade runt över Klippans väg vid Väntholmsviken 6.8 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand) är ovanlig. 1 ex Mastområdet 29.4 (Sven-Erik Schultzberg), 1 ex Malmviks strandängar samma dag (Bertil & Ulla Dolk). 1 ex rastade vid Svartsjövikens 1.5 vilket gav många chansen att studera småspoven lite närmare (Tisdagsklubben m.fl.). Övriga observationer blev 1 ex rastande vid Kyrkpölen 3.5 (Kjell Häggvik), 1 ex rastande tillsammans med ljunpipare vid södra delen av Svartsjövikens 5.5 (Göran Møllebo) och 1 ex rastande på Malmviks strandängar 13.5 (Roger Månsson).

Småspov.

Foto Kjell Häggvik.

Silvertärna.

Foto Kjell Häggvik.

Storspov *Numenius arquata*

8 rapporter på vårsträcket mellan 17.4 och 7.5 samt 8 rapporter på höststräcket mellan 13.7 och 28.8.

Brushane *Calidris pugnax*

Vid Svartsjö däme noteras 1 ex rastande 19.4 vilket blir årets första observationer (Glenn Cornland, Janne Björk). Vid samma lokal avslutas brushaneåret på öarna med 1 ex födosökande 6.10 (Carl Magnus Strömbeck, Rikard Henricsson). En stor flock av brushanar med 163 ex sträckande NO ses vid Närlunda småbåtsbrygga 27.5 (Roger Månsson). En 1K noteras rastande i Svartsjö Dämme 28.8 (Glenn Cornland).

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

1 ex rastande i Svartsjö däme mellan 15.9 (Jan Wernerman, Janne Björk m.fl.) och 20.9 (Gigi Sahlstrand, Glenn Cornland).

Mosnäppa *Calidris temminckii*

Endast en observation av arten under 2018 och det var 1 ex i Svartsjö däme 29.8 (Roger Månsson).

Kärrensäppa *Calidris alpina*

Även kärrensäppan ses endast efter högsommaren med 1–4 ex och alla observationer sker i eller i närheten av Svartsjö däme. 2 ex rastar 29.7 (Kjell Häggvik, Glenn Cornland m.fl.). De 2 ex är av rasen alpina. Årets sista kärrensäppa födosöker 27.9 (Roger Månsson). Den största samlade gruppen var 8 ex 24.8 (Carl Magnus Strömbeck).

Morkulla *Scolopax rusticola*

Morkulla noteras mellan 7.4 i Hagalund på Adelsö (Hasse Andesson) och 8.6 på flera andra ställen i kommunen (Staffan Wolter m.fl.).

Dvärgbeckasin *Lymnocyptes minimus*

Året gav relativt många observationer vid flera tillfällen av dvärgbeckasin med upp till 4 ex 13.4 (Jan Wernerman m.fl.). Tisdagsklubben inledde raden av observationer 3.4 då en dvärgbeckasin flög förbi vid Svartsjöviken (Roger Månsson, Urpo Könnömäki). Även 5.4 sågs 1 ex som flög upp från tuvmark S om Fågeltornet (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor). 2 ex födosökte vid Svartsjö däme 9.4 (Marianne Dannbeck m.fl.). 11.4 noteras dvärgbeckasin både vid Översilningsområdet (Jan Wernerman) och Svartsjö däme (Bertil & Ulla

Dolk, Janne Björk). Slutligen stöttes 1 ex vid Fågeltornet 30.4 (Ingo Leibiger, Barbara Leibiger).

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

Enkelbeckasin noteras under året mellan 3.4 (Roger Månsson) och 7.11 (Kjell Häggvik). Största numerär med 40 ex noterades 11.4 på olika ställen i södra delen av sjön och de sankta områdena vid Svartsjövik (Göran Möllebo), 17.4 och 22.5 med Tisdagsklubben vid Svartsjövik (Jan Wernerman m.fl.).

Smalnäbbad simsnäppa *Phalaropus lobatus*

3 ex rastade och födosökte i Kyrkpölen 5.6 (Roger Månsson, Kjell Häggvik och Bertil & Ulla Dolk).

Drillsnäppa *Actitis hypoleucos*

Drillsnäppa noteras på ett flertal ställen i kommunen mellan 1.5 och 22.8. Häckningskriterier anges med obs i häcktid, lämplig biotop och spel/sång vid följande lokaler: Klippans väg, Väntholmsviken, Sötvattenslaboratoriet, Väsby hage och Kärsögården.

Skogssnäppa *Tringa ochropus*

Skogssnäppa sågs på ett flertal ställen runt önarna mellan 5.4 (Janne Björk m.fl.) och 19.8 under MOF artrallyt (Kjell Häggvik, Per Lönnborg). Största antalet som noterades var 19 ex födosökande vid Fågeltornet, Svartsjövik 4.5 (Carl Magnus Strömbeck).

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

Mest sedd var svartsnäppa i Kyrkpölen, Adelsö med 11 ex 21.6 (Hasse Andersson, Birgit Svensson). Arten sågs först 5.5 och sist 13.8 i Svartsjö däme (Glenn Cornland, Bertil o Ulla Dolk m.fl.). Värt att notera att 2 ex 1K rastade i Svartsjö Dämme 29.7 (Glenn Cornland).

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Ett anmärkningsvärt stort antal gluttsnäppor 18 ex ses vid östra delen av Svartsjövik 29.4 (Glenn Cornland). Första observationen är 4

ex som födosöker vid Fågeltornet, Svartsjövik 22.4 (Rune Jonsson m.fl.) och årets sista blir 1 ex födosökande vid Svartsjö däme 12.9 (Jan Wernerman, Lars Borgersen).

Skrattmåsar *Chroicocephalus ridibundus*

Skrattmåsar sågs från 11.1 (Gigi Sahlstrand) och det största antalet var 300 ex rastande vid Bonadammen 22.4 (Jan Wernerman) och Fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 28.4 (Rikard Henricsson). I november–december upphöll sig 2–10 skrattmåsar dagligen tillsammans med gräsänder mellan Lovön och Gällstaö (Jan Sondell, se också sidan 10).

Silltrut *Larus fuscus*

Silltruten flyttar till östra Medelhavet på vintern medan havstruten kan stanna kvar. Första observationen av silltrut var 1 ex adult vid Lambarudd 25.3 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand). Silltrut rapporteras därefter på ett flertal lokaler runt önarna ända tills årets sista ses utanför Rastaholm 13.10 (Jan Wernerman). Största antal som ses samtidigt var 25 ex födosökande vid Svartsjövik 22.5 (Tisdagsklubben med Jan Wernerman, Kjell Häggvik, Rune Jonsson m.fl.). Häckningar kan konstateras med observationer som 4 ex (2 ad + 2 pulli) bo, ägg/ungar i Torsslunda dagvattendamm 14.6 (Glenn Cornland) och 2 ex ruvande i Svartsjömaden 15.5 (John Morén). Ett tiotal par häckar längs färjeleden men i Botkyrka kommun. En ljusmantlad silltrut (*Larus fuscus graellsii*) på bro-räcket vid Drottningholmsbron 22.5 (Sven-Erik Schultzberg) Den har funnits på platsen i flera år.

Skräntärna *Hydroprogne caspia*

2 observationer av skräntärna gjordes under 2018 på önarna; 2 ex rastande i Rörmaren 10.5 (Roger Månsson) och 1 ex sträckande SO Lilla Stenby, Adelsö 26.5 (Dag Lanerfeldt).

Fisktärna *Sterna hirundo*

Fisktärna ses under perioden 17.4 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand) till 19.8 (MOF Artrally). Största antal

Lärkfalk.

Foto Kjell Häggvik.

var 15 ex förbiflygande vid Färjstaden 25.4 (Jan Wernerman). Då det varit medialt intresse runt tärnor på Drottningholms slott kan noteras att 6 ex adult ruvade på kungens kaj 23.6 (Conny Kroon). Ca 10 par häckade på Fiskarholmen i Fiskarfjärden (Jan Sondell).

Silvertärna *Sterna paradisaea*

12 observationer görs av silvertärna i kommunen. De allra flesta är förbiflygande eller sträckande. Högsta antalet är 9 ex förbiflygande över Svartsjö dämme 29.4 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand).

Skogsduva *Columba oenas*

Vinterfynd: 1 ex rastande vid Lovö prästgård 26.1 (Ola Jörnstedt), 1 ex förbiflygande över Eldgarnsö 28.1 (Urpo Könnömäki) och 2 ex förbiflygande över Grustaget 10.2 (Per Lönnborg). Mest sedda var 160 ex vid Skå Edeby hpl 1.4 (Torbjörn Rosén) följt av 125 ex sträckande SV över Svartsjöviken 15.10 (Jan Wernerman) och 100 ex vid Svartsjöviken 21.8 (Tisdagsklubben).

Ringduva *Columba palumbus*

Ett flertal vinterfynd görs med de första 4 ex som flög förbi Ångskornsvägen 6 9.1 (Staffan Wolter). Mest sedda var 300 ex förbiflygande som sågs under Tomtkampen vid Nyponvägen 9, Älby hage 8.9 (Urpo Könnömäki m.fl.).

Gök *Cuculus canorus*

66 noteringar av gök görs mellan 5.5 och 16.6.

Berguv *Bubo bubo*

Berguv som är en skyddad art har setts på öarna, men detaljer redovisas inte här.

Kattuggla *Strix aluco*

Dåligt häckår med lite smågnagare. Stationärt par på Gällstaö hade inga ungar (Jan Sondell).

Sparvuggla *Glaucidium passerinum*

Endast en observation under året; 1 ex lockläte, övriga läten i Hagalund på Adelsö 14.1 (Linus Brobacke, Mats Andersson).

Hornuggla *Asio otus*

Endast en giltig observation under året med 1 ex lockläte, övriga läten vid Drottningholms golfbana 18.9 (Per Lönnborg). Det var minst en unge som lät och på ungefär samma plats som förra året, kring ”skräphögarna”. En ung hornuggla påträffades på Munsö, men var mycket medtagen och klarade sig inte.

Jorduggla *Asio flammeus*

Endast en observation under året med rastande jorduggla vid Svartsjövikens andra sida i förhållande till Fågeltornet 4.5 (Carl Magnus Strömbeck).

Nattskärre *Caprimulgus europaeus* 1 ex låg rastande på grusvägen ett par hundra meter innan parkeringsplatsen till naturreservatet i Väsby hage 26.9 (Steve Dahlfors). Nattskärre noterades senast 2014 på örarna och det finns endast 18 noteringar av arten på artportalen genom tiderna.

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Året gav en observation av kungsfiskare. 1 ex födosökte i Törnbyviken kanalen 15.8 (Torbjörn Rosén). Fågeln flög ca 10 m framför Tornjörns båt och satte sig på gren ovanför vattnet.

Göktyta *Jynx torquilla*

Första rapporteringen av göktyta var 1 ex som besökte holk vid Viggeby gård 19.4 (Sören Lindén). Övriga lokaler där göktyta noterades var Alsnö hagar, Bonadammen, Eldgarnsö, Fäladen/Södra fårhagarna, Grustäkten Älvnäs, Kyrkpölen, Lindhaga, Stavsund, Svartsjö kungsgård, Södra delen Svartsjövikens, Tuna gård och Väsby hage.

Mindre hackspett *Dendrocopos minor*

4 ex sågs på två helt olika platser vid Rörmaren 3.5 (Bertil o Ulla Dolk). Arten kunde observeras på följande övriga lokaler: Alsnö hagar, Barkarby hpl. Lovö, Brunna gårde, Furuhem, Färjeläget, Jungfrusund, Granitvägen 16, Grustaget Träkvista, Hagaringen Ekerö, Huvududden, Koviksvägskälet, Nyponvägen 9, Prästvik, Sandudden,

Snorran, Strandskogen Narven, Svartsjö dämme, Sötvattenslaboratoriet, Törnbyviken, Väderstationen Adelsö och Väsby hage. Vid Grustaget noterades 1.4 (Per Lönnborg) 2 ex parning/parningsceremonier där de satt tätt ihop.

Spillkråka *Dryocopus martius*

Par av spillkråka och observationer i häcktid har gjorts under året. En konstaterad häckning gjordes då 2 ex 1K sågs födosökande vid Rastaholm 11.9 (Tisdagsklubben med Jan Wernerman, Kjell Häggvik, Urpo Könnömäki m.fl.).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

Ett femtontal observationer gjordes av tornfalk varav några som antydde häckning. Första observationen gjordes 3.4 på Lovö av 1 ex förbiffande (Janne Björk) och årets sista blev 2 ex som födosökte vid Skå-Edeby buss hpl. 27.9 (Jan-Eric Sundin). 2 ex 1K födosökande vid Landholmen 26.7 samt 27.7 (Roger Månsson, Carl Magnus Strömbeck och Glenn Cornland).

Stenfalk *Falco columbarius*

En tidig observation av stenfalk gjordes vid Tappströmsbron 9.3 då den lilla falcken kom lågt över marken med snabba vingslag och kom mot bussen som Marianne Dannbeck åkte. Bussen började precis åka men falcken tvärvände då den var nära och flög lite längs med bussen. En annan tidig observation var 1 ex vid Fågeltornsparkeringen 29.3 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor).

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Lärkfalk sågs mellan 5.5 vid Svartsjö dämme (Jan Björk, Olle Tiblom m.fl.) och 14.9 över Bonadammen (Jan Wernerman). En ungfågel (1K) hördes bakom Ekerö återvinningscentral på Färingsö 10.8 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand).

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

En 1K-fågel flög förbi över Svartsjö slott 18.3 (Torbjörn Rosén). Falkar sågs också: Svartsjö Dämme 7.4 (Glenn Cornland, Göran Möllebo),

Sidensvans.

Foto Kjell Häggvik.

tornet Svartsjövikén 29.4 (Per Edenius), Skå - Svanhagen 26.5 (Bertil & Ulla Dolk), Enebyvägen 24.7 (Carl Magnus Strömbeck) och sista obs tornet Svartsjövikén 3.10 (Gigi Sahlstrand).

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes* Totalt 4 observationer av nötkråka gjordes på Mälaren; 2 ex förbiflygande över Grustaget, Träkvista 15.4 (Bertil o Ulla Dolk) som kom in från sjön och fortsatte mot Älvnästakten, 1 ex lockläte, övriga läten Nyponvägen, 17.9 (Urpo Könnömäki), 2 ex födosökande Lindhaga 15.10 (Janne Björk) och noterad lockläte, övriga läten Eldgarnsö 30.12 (Torbjörn Rosén).

Råka *Corvus frugilegus*

Råka sågs med som mest 5 ex vid Svartsjövikén 23.3 (Torbjörn Rosén). I övrigt sågs råka vid Mastområdet, Menhammarsviken, Munsö kyrka, Svartsjö dämme och runt Svartsjövikén.

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Största antalet sidensvansar blev 80 ex födosökande vid Träkvista 14.1 (Jan Wernerman, Urpo Könnömäki).

Skäggmes *Panurus biarmicus*

Skäggmesar har setts och hörts vid Svartsjövikén, Sötvattenslaboratoriet, Menhammarsviken, Väntholmensviken och Eldgarnsö.

Trädlärka *Lullula arborea*

Trädlärka flög förbi Thorslunda 24.3 (Glenn Cornland) och därefter gjordes de flesta observationer vid Grustaget i Älvnäs med upp till 4 ex. Trädlärka sågs även i Väsby hage och Eldgarnsö.

Backsvala *Riparia riparia*

Häckar vid Löten på Munsö med 100 ex som besökte bebott bo 25.5 (Bengt Legnell). Backsvalleprojektet som vår förening genomfört i samar-

bete med med Jehanders och Birdlife Sverige har inventerat backsvalekolonier i grus- och bergtakter i Stockholms län, bland annat Jehanders grutag vid Löten. Svalorna vid Löten hade bohål på flera ställen i tekten och där fanns ca 300 par 2018. Redovisning av detta projekt sker separat på sidan 8.

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Gransångare hörs mellan 9.4 vid Svartsjö dämme (Marianne Dannbeck, Janne Björk, Bo Thoor, Gigi Sahlstrand) och 13.10 i Klippans skog, Väntholmsviken (Gigi Sahlstrand).

Trastsångare *Acrocephalus arundinaceus*

Trastsångare noteras inte varje år på öarna. Första noteringen i år blev 1 ex med spel/sång vid den känsliga lokalen Ölsta tegeldamm 4.5 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand). Tisdagsklubben såg och hörde 1 ex trastsångare vid Svartsjövikens 15.5 (Kjell Häggvik, Urpo Könnömäki m.fl.).

Kärrsångare *Acrocephalus palustris*

Kärrsångaren som är en av våra nattsångare hördes under perioden från 20.5, först på Eldgarnsö (Jan Wernerman, Rune Jonsson, Kjell Häggvik) till sista observationerna 8.6 som gjordes huvudsakligen på västra av Svartsjövikens (Jan Wernerman, Staffan Wolter, Hans Terelius m.fl.). Andra lokaler som bjöd på kärrsångare var Berga gård, Skarnholmen, Mastområdet, Kärson, Väst Karbytorp och Pumphus Älvnäs.

Härmsångare *Hippolais icterina*

Härmsångaren hörs på ett antal olika lokaler i Ekerö mellan 12.5 i Väsby hage (Urpo Könnömäki, Ari Määttä) och 19.8 i Norrskog Svartsjö (Jan Wernerman, Urpo Könnömäki).

Gräshoppångare *Locustella naevia*

Gräshoppångaren sjöng för oss mellan 16.5 vid Menhammarsviken (Carina Häger, Kjell Kroon) och 14.7 vid Svartsjö dämme (Jan Wernerman). Största antalet som kunde skiljas ut var 3 ex vid

Födosökande råka.

Foto Kjell Häggvik.

vägskälet Skarnholmen 3.6 (Christian Lagström). Övriga lokaler där gräshoppsångaren bjöd på sin intensiva sång var Bonadammen, Skansholmen, Sandviken och Skytteholms golfbana.

Flodsångare *Locustella fluviatilis*

Hörs inte varje år men under 2018 fick flera skådare chansen. Vid Skarnholmen hördes sångaren från 2.6 till 8.6 (Kjell Häggvik m.fl.). Även vid Pumphuset i Älvnäs kunde sång höras 4.6 (Peter Gråd).

Brandkronad kungsfågel *Regulus ignicapilla*

Den 10 maj gör Ossian Rydebjörk årets klipp genom att lokalisera brandkronad kungsfågel i Väsby hage. Arten både sågs och hördes. Endast vid ett tidigare tillfälle, under 2016, har brandkronad

kungsfågel hörts i kommunen, dock har arten inte setts tidigare. 2 ex 2K+ individer ses under de kommande veckorna till 3.6 av väldigt många lokala och besökande skådare. Vid några tillfällen ses bobygge, dock konstateras aldrig häckning. Se också separat atikel på sidan 1.

Stare *Sturnus vulgaris*

Observationer gjordes av stare under den kalla perioden; 1 ex födosökande vid Kyrkpölen 14.1 (Linus Brobacke, Mats Andersson), 2 ex förbifflygande vid Svartsjövik 17.2 (Jan Wernerman), 2 ex födosökande vid Fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 18.2 (Göran Möllebo) samt 1 ex födosökande Sundby 12.12 (Glenn Cornland). Runt Svartsjövik samlades de största flockarna under året med det största antalet 350 ex födo-

Gräsiskor med en snösiska.

Foto Kjell Häggvik.

sökande vid Fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 13.8 (Bertil & Ulla Dolk).

Ringtrast *Turdus torquatus*

En hane rastade vid Lovö kyrkängar 16.4 (Per Lönnborg m.fl.), vilket gav många Ekeröskådare chansen att se en ganska ovanlig art för kommunen som inte ses varje år.

Dubbeltrast *Turdus viscivorus*

Dubbeltrasten som är föreningens märkesart ses på ett flertal olika ställen under såväl årets kalla som varma period. Så skedde även under 2018. De största antal som räknades vid samma tillfälle blev 20 ex i Väsby hage Naturreservat 4.10 (Steve Dahlfors) och 20 ex födosökande på Eldgarnsö 17.10 (Jan Wernerman).

Blåhake *Luscinia svecica*

Antalet observationer under året var normalt och motsvarande tidigare år. Observationerna skedde dock endast efter sommaren från 16.8 vid Svartsjö dämme (Janne Björk, Roger Månsson) till 16.9 vid Mastområdet, Svartsjö dämme och runt Svartsjöviken. (Jan Wernerman, Bo Thoor).

Gulärta *Motacilla flava*

Häckningsobservationer: 4 ex bo, ägg/ungar vid Svartsjö Dämme 16.6 (Glenn Cornland) med matning av ungar. 30.6 ses 3 ex stationära 1K vid Svartsjö dämme (Bertil & Ulla Dolk). Underarten thunbergi noterades med 5 ex vid Kyrkölen 3.5 (Bertil & Ulla Dolk).

Forsärta *Motacilla cinerea*

En fågel födosökte längs strandlinjen vid Skärviks Båtbrygga 28.11 (S. Schröder). Arten är inte årsviss i kommunen.

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

3 observationer gjordes: 1 ex lockläte, övriga läten vid Klippans väg 23.8 (Gigi Sahlstrand), 1 ex rastande vid Eknäs Västeräng 5.9 (Janne Björk) och 1 ex Mastområdet, Lovö 12.9 (Fredrik Thernlund).

Bergfink *Fringilla montifringilla*

De större flockarna med över 10 ex noterades runt Svartsjöviken och vid Ekebyhovs slott. 40 ex, 12 ex och 14 ex födosökte vid Ekebyhovs slott vid respektive 3.2, 16.2 samt 25.2 (Ove Eriksson, Roger Månsson, Jens Johansen). 10 ex sträckte S över Fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 30.9 (Göran Möllebo) samt 40 ex sträckte S över Svartsjö dämme samma dag (Göran Möllebo).

Stenknäck *Coccothraustes coccothraustes*

Högsta antalet av stenknäck var 15 ex som noterades på Nyponvägen och i Älby hage vid flera tillfällen i januari och februari (Urpo Könnömäki).

Rosenfink *Carpodacus erythrinus*

Ett fynd: 1 ex som lockade i några minuter från Fäladen/Södra färhagarna, Torslunda 13.5 (Glenn Cornland).

Grönfink *Chloris chloris*

Årets rekordresultat blev 117 ex födosökande vid Klippans väg, Väntholmsviken 20.9 (Gigi Sahlstrand). Samtliga såg friska ut. Enligt Artportalen visar att antalet fynd för 2018 var det högsta under 2000-talet, dock så var antalet individer lågt om än något högre än de senaste åren.

Vinterhämpling *Linaria flavirostris*

Tre fynd: 1 ex födosökande på fågelmatning i Ekerö Sommarstad 17.1 (Kjell Häggvik), 6 ex rastande i Lindhaga 10.3 (Janne Björk) och 2 ex rastande på plöjd åker vid fågeltornet vid Svartsjö dämme 12.4 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor).

Gråsiska *Acanthis flammea*

Gråsiska noterades i några fall med stora antal; 300 ex födosökande vid Igelviken 21.11 (Roger Månsson) samt 250 ex födosökande vid Sötvattenslaboratoriet 6.1 (Ulf Nilsson, Mats Andersson). De något mer ovanliga underarten brunsiska, *Acanthis flammea cabaret* och snösiska *Acanthis flammea exilipes* observerades också; brunsiska med 1 ex vid Granitvägen 20 16.12

(Patrik Engström), snösiska med 1 ex 2K+ födosökande vid Furuhem, Torslunda 8.1 (Glenn Cornland) samt 1 ex födosökande vid Törnbyviken 8.1 (Janne Björk).

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

8 fynd av större korsnäbb vid något olika tidpunkter under året: 1 ex rastande Lindhaga 24.3 (Janne Björk), 2 ex förbiflygande Thorslunda 25.3 (Glenn Cornland), 5 ex förbiflygande Klippans skog 30.4 (Gigi Sahlstrand, Bo Thoor, Kjell Häggvik), 2 ex lockläte, övriga läten i Ilända träsk 1.5 (Jan Wernerman), 1 ex lockläte, övriga läten Tofta-St Dalby, skogsväg 8.8 (Birgit Svensson, Hasse Andersson), 2 ex rastande Torslunda 21.10 (Glenn Cornland), 1 ex förbiflygande

Klippans skog 5.12 (Gigi Sahlstrand) och 2 ex lockläte, övriga läten vid Väntholmsviken 6.12 (Gigi Sahlstrand).

Steglits *Carduelis carduelis*

Stora antal av steglits sågs och störst var 100 ex vid Mastområdet på Lovön 17.8 (Per Lönnborg).

Snösparv *Plectrophenax nivalis*

3 fynd: 1 ex förbiflygande över Torslundaåkrarna 22.11 (Glenn Cornland), 1 ex rastande Ris högsdammen, Prästnibble 10.4 (Bo Thoor, Gigi Sahlstrand) och 1 ex rastande vid Fågel tornsparkeringen, Svartsjöviken 15.3 (Bertil & Ulla Dolk, Janne Björk).

Snösparv.

Foto Kjell Häggvik.

Skötselåtgärder för mindre hackspett på Lovön

Jan Sondell

I Mälavrarnas Nyheter visades i december en bild från ett skogsbestånd på Lovön där man huggit bort granen och aktivt skadat barken på en del träd i det kvarvande lövbeståndet. Avsikten var att åtgärder skulle gynna den mindre hackspetten. MOF har undersökt bakgrunden och funderat på nyttan.

Vid en naturinventering på Lovön som underlag för miljöprövningen av Förbifart Stockholm fann man bland annat häckande fiskgjuse och mindre hackspett, båda arterna berörs av miljöskyddsförordningen. Detta innebär att en exploatör kan åläggas åtgärder av länsstyrelsen för att begränsa en befarad störning. En ny boplattform för fiskgjuse har också byggts.

Mindre hackspetten trivs i självgallrande lövskogar som mestadels förekommer längs våtmarker. Bohålet hackas ut i en rutten stam eller stubbe. Arten lever på insektslarver som lokaliseras i död eller döende ved. Trädslag som sälg, al, asp

och björk är uppskattade. Levande friska löv- och barrträd innehåller ingen mat för mindre hackspett. Gallring av våra skogar gör att färre döda träd blir kvar. Oftast lämnas dock strandskogar orörda och tillåts självgallra. Det ger tillgång till den döda ved som arten behöver.

Mindre hackspett är rödlistad i kategorin NT (nära hotad) och förekommer i gles utbredning över hela landet. Arten uppvisar ingen negativ trend, varken enligt Svensk Häckfågeltaxering 1975–2016 eller i den standardiserade ringmärkningen vid Kvismaren 1973–2017.

Mindre hackspett sitter på post för att markera revir.

Foto Kjell Häggvik.

Trafikverket har ansökt om att få öppna en hamn för utlastning av sprängsten i sydöstra delen av Mörbyfjärden (Malmvikssjön). Arbetena medför en påverkan av strandskogen som kan vara negativ för mindre hackspetten. Därför fick konsultfirman Ekologigruppen AB, Stockholm ge förslag om kompensationsåtgärder. Frågan hade blivit aktuell inte minst därför att man vid inventering inför projektet hade upptäckt ett aktivt bo av mindre hackspett i närheten av var utlastningen av sten planerades ske.

De förslagna kompensationsåtgärderna inbegriper:

- Avverkning av ca 100 smågranar i 30-årig lövskog på ett 1–2 hektar stort område.

- Skador gjordes med ett kranaggregat på 3–10 m höjd i barken på ca 50 lövträd i området.

Åtgärderna föranleder följande kommentarer:

- Ett revir av mindre hackspett kan omfatta ca 50 hektar. Åtgärderna gjordes alltså inom några få procent av reviret.

- Att helt ta bort granen innebär å ena sidan en utglesning av det kvarvarande beståndet och minskad möjlighet till självgallring. Å andra sidan kommer troligen granen på sikt att ta över i området och slå ut björk och asp. Kanske kan man nu förvänta självgallring av lövträden om ca 25 år. Risken är att markägaren då gallrat eller redan avverkat dessa träd.

- De skadade träden är redan efter tre vegetationsperioder på god väg att övervalla skadorna. Någon död ved kommer alltså troligen inte att utvecklas på dessa träd. Bättre då att ringbarka lövträd som står i täta grupper.

Att man vidtagit åtgärder för att gynna mindre hackspett är i princip positivt men någon evidens för att de aktuella åtgärderna ens på lång sikt kommer att gynna arten finns inte.

Parti av åtgärdsområdet. Smågranar är borthuggna och några högstubbar har lämnats. Foto Kjell Häggvik.

Att Trafikverket frivilligt åtagit sig de diskuterade åtgärderna kan möjligen i någon mån ha underlättat hela miljöprövningen. Någon uppföljning av åtgärdernas effekt kommer förmodligen inte att göras. Länsstyrelsen meddelar att det ”skulle kosta för mycket”.

MOF kommer våren 2019 att följa upp om några mindre hackspettar ropar eller trummar och sedan kommer att häcka i det aktuella området. Även fiskgjuseboet kommer att kontrolleras.

Stamskada på asp. Foto Kjell Häggvik.

Tisdagsklubben 2018

Jan Wernerman, Kjell Häggvik & Urpo Könnömäki

Efter goda exempel från flera ställen i Stockholmstrakten bestämde vi oss i början av 2018 att pröva intresset för morgonexkursioner en gång per vecka. Vi valde en vardag, så tisdagsklubben blev en aktivitet för fågelintresserade som kan disponera sin tid. Tanken var att det mer skulle vara att vi skådade tillsammans, än att det skulle vara en ”lärare” med ”elever”. Fokus skulle ligga på att inventera de arter som lokalen uppvisade vid exkursionstillfället, naturligtvis gärna upptäcka rariteter, men främst att artbestämma det vi såg och hörde.

Vi började första veckan i mars när vintern fortfarande hade naturen i sitt grepp, och vi bestämde att upprepa samma exkursionsrutt varje vecka under våren. På det sättet blev tisdagsklubben under våren en inventeringsrutt, där vi kunde iakta hur vinterfågeln vek undan och flyttfågeln tog över allt mer. Eftersom Svartsjövikens är Ekerös förnämsta fågellokal blev det ett naturligt val. Kombinationen lövskog, hagar, insjö och våtmark borgar för ett brett utbud av arter. Det visade sig också riktigt, totalt observerade vi under våren 116 arter vid Svartsjövikens med som mest 70 arter vid en enskild exkursion den 1 maj (tabell 1).

Intresset visade sig stort, totalt deltog 16 skådare. En bra siffra tycker vi. Entusiasmen var också stor, och många ville se en fortsättning. Inför hösten kändes inte en upprepning av vårprogrammet med samma exkursionsrutt som det bästa alternativet. Istället bestämde vi att variera lokal. Varannan vecka mot Färingsö och varannan vecka mot Munsö. Det upplägget uppskattades eftersom flera deltagare därigenom blev bekanta med för dem nya lokaler.

Från slutet av augusti till slutet av oktober kunde vi på detta sätt observera 108 arter på tisdagsmorgnarna. Totalt sett blev det en exposé,

inte bara över ett flertal lokaler på Ekerö, utan även hur sommararter gick över i höstarter och slutligen vinterarterna. Totalt under hösten kunde vi bokföra 108 arter, vilket i stort sett är det antal arter som Ekerö bjuder under september och oktober. Återigen var intresset stort, totalt 13 skådare under hösten.

Bland deltagarna uppskattades att i lagom stor grupp ströva i ett par timmar och kunna jämföra sina iakttagelser och upptäckter med vad övriga i gruppen såg och hörde. Under våren kunde vi uppleva vilka arter som dominerade fågelsången, vecka för vecka, och under hösten på samma sätt vilka arter som dominerade lufrummet. Under våren kunde vi iakta bland annat spetsbergsgås, årta och råka, och under hösten stjärtand och spovsnäppa. Arter som det sällan observeras mer än 10 exemplar av under året på Ekerö.

Vi tycker själva att det har varit trevligt och givande från övriga deltagare gör att vi fortsätter till våren 2019, och då återupptar vandringarna vid Svartsjövikens.

*Gluttsnäppa på födosök den 1 maj 2018.
Foto Carl Magnus Strömbeck.*

Tabell 1. Artlista för observationer varje tisdag vid Svartsjöviken, veckorna 10–23, våren 2018 (14 veckor).

Knölsvan		Sånglärka	
Sångsvan		Backsvala	
Sädgås		Ladusvala	
Spetsbergsgås		Hussvala	
Bläsgås		Trädpiplärka	
Grågås		Ångspiplärka	
Vitkindad gås		Gulärla	
Kanadagås		Sädesärla	
Snatterand		Sidensvans	
Kricka		Gärdsmyg	
Gräsand		Koltrast	
Årta		Björkrast	
Skedand		Taltrast	
Vigg		Rödvingetrast	
Knipa		Dubbeltrast	
Salskrake		Sävsångare	
Storskrake		Rörsångare	
Fasan		Trastsångare	
Skäggdopping		Härmsångare	
Storskarv		Årtsångare	
Gråhäger		Törnsångare	
Havsörn		Trädgårdssångare	
Brun kärrhök		Svarthätta	
Duvhök		Grönsångare	
Sparvhök		Gransångare	
Ormvrak		Lövsångare	
Fjällvråk		Rödhake	
Fiskgjuse		Näktergal	
Vattenrall		Rödstjört	
Rörhöna		Buskskvätta	
Sothöna		Stenskvätta	
Trana		Grå flugsnappare	
Mindre strandpipare		Svartvit flugsnappare	
Ljungpipare		Blåmes	
Tofsvipa		Talgoxe	
Brushane		Svartmes	
Dvärgbeckasin		Nötväcka	
Enkelbeckasin		Trädkrypare	
Småspov		Varfågel	
Storspov		Nötskrika	
Skogssnäppa		Skata	
Gluttsnäppa		Kaja	
Grönbena		Råka	
Rödbena		Kråka	
Skrattmås		Korp	
Fiskmås		Stare	
Silltrut		Gråsparv	
Gråtrut		Pilfink	
Fiskträrna		Bofink	
Tamduva		Grönfink	
Skogsduva		Steglits	
Ringduva		Grönsiska	
Gök		Hämpling	
Kattuggla		Gråsiska	
Tornseglare		Domherre	
Gröngöling		Stenknäck	
Spillkråka		Gulsparv	
Större hackspett		Sävsparv	

Verksamhetsberättelse för 2018

Urpo Könnömäki

Styrelsen för Mäläröarnas Ornitologiska Förening (MOF) lämnar här följande verksamhetsberättelse för år 2018.

Föreningsfrågor

Styrelse

Urpo Könnömäki – ordförande

Jan Sondell – v. ordf. & sekt.

Per Lönnborg – kassör

Bo Thoor – ledamot

Christian Lagström – ledamot

Kjell Häggvik – ledamot

Per Öhman – ledamot

Gigi Sahlstrand – ledamot

Marianne Dannbeck – suppleant

Revisorer

Björn-Olof Svanholm, ordinarie

Torbjörn Alm, ordinarie

Gudrun Skoglund, suppleant

Valberedning

Mats Andersson, sammankallande,
tel. 070-2417278.

Kontaktpersoner

Fågelobservationer Kjell Häggvik

Naturvård & program Urpo Könnömäki

Årsskriften Jan Sondell

Antal medlemmar

Antalet medlemmar 2018 var 159 st, tillsammans med familjemedlemmar.

Medlemsavgift

Medlemsavgiften 2018 var för en ordinarie medlem 150 kr. Familjemedlem och ungdom under 18 år betalar 50 kronor.

Ekonomi

Föreningens ekonomi framgår av separat redogörelse.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har haft tre sammanträden under 2018.

Årsmöte och programblad

Årsmöte hölls den 27 mars 2018 i Ekuddens föreningslokal på Ekuddsvägen. Förutom själva årsmötet blev det fika med bildvisning och föredrag av Jan Sondell som berättade personliga minnen från 1950–1960-talets möten med ”Mäster Erik”, Erik Rosenberg, den ”svenska fältornitologins fader”. Vår/sommarprogram och ett höst/vinterprogram har utkommit.

Föreningsinformation

Information om aktiviteter, artiklar och fågelobservationer på Mäläröarna finns tillgängligt på vår hemsida: www.mof-ekero.se

Exkursioner och föreningsmöten

Under året har MOF arrangerat elva exkursioner och en innekväll, Lovön, Eldgarnsö, Örnspaning, Svartsjövik, Urpos fågelmatning är platser som har besökts. Andra aktiviteter har varit flera ”artrallyn”, lyssna på nattsångare, deltagande i Fågeltornslandskampen mot Finland, Exkursion till Öja – Landsort. Tisdagsklubben startade under året.

Projekt

Föreningen har initierat och drivit Projekt Backsvala tillsammans med Birdlife Sverige och företaget Heidelberg/Jehander.

Svartsjövik

MOF har även i år deltagit aktivt i projekt Svartsjövik genom inventering av häckfågelfaunan (Urpo Könnömäki) och veckovisa observationer under våren. Häckfågelinventering har också utförts i Dämnet norr om Svartsjövik. MOF har även genomfört flera exkursioner vid Svartsjövik.

Årsskrift 2018

MOF har även detta år producerat en årsskrift som delades ut på årsmötet den 27 mars till de medlemmar som närvarade.

Övriga medlemmar har fått årsskriften via post. Årsskriften trycktes i färg i B5 format och innehöll 41 sidor.

Digitalisering av årsskrifter

Mälärörnas Ornitologiska Förening har blivit lite av en föregångare när det gäller att lägga ut digitaliserad information på nätet. Du kan finna alla föreningens årsskrifter från år 2000 och framåt utom de två senaste på vår hemsida. Sök på: <http://mof-ekero.se/fpm/>

Läs om allt som skett på Mälärörna när det gäller fågelskådning och fågelforskning i dessa tidigare skrifter. Vi kan tacka vår layoutredaktör Bo Nielsen och framförallt Kjell Häggvik för denna eminenta service. Det var Kjells idé och med sina datakunskaper såg han även till att genomföra en ordnad digitalisering. Du kan alltså läsa en sammanställning av de olika artiklarnas rubriker för varje år och sedan gå in och kolla närmare på innehållet.

Ungar av buskskvätta vid Svartsjövik.

Foto Kjell Häggvik.

Artlistor för Mälaren 2018

Urpo Könnömäki

Nedan sammanställs antalet fågelarter som medlemmar sett på Mälaren vid vinterfågelrallyn 2016–2019, för dem som rapporterat tomtlista för år 2018, för livskryss till och med 2018 och för årskryss till och med 2018.

Resultat från vinterfågelrallyn 2016–2019

I nedanstående tabell redovisas resultatet från fyra års vinterfågelrallyn.

År	Datum	Antal lag	Arter totalt	Arter segrare
2019	13-jan	4 lag	59	52
2018	14-jan	5 lag	60	51
2017	14-jan	4 lag	54	47
2016	10-jan	2 lag	51	42

Tomtlista – Ekerö kommun 2018

Urpo Könnömäki, Älby hage, Ekerö	168
Gigi Sahlstrand/Bo Thoor, Prästnibble Färingsö	167
Glenn Cornland, Torslunda, Färingsö	163
Jan Sondell, Gällstaö, Ekerö	140
Christian Lagström, Grankulla Färingsö	131
Ulla o Bertil Dolk, Hagaringen, Ekerö	105
Carl Magnus Strömbeck, Skå	93
Staffan Wollter, Ängskornsvägen, Ekerö	83
Per Lönnborg, Brunna, Ekerö	69

Stjärtänder.

Foto Kjell Häggvik.

Ekerö kommun – livskryss 2018

Urpo Könnömäki	242
Glenn Cornland	228
Mikael Nederman	225
Gigi Sahlstrand	224
Sven-Erik Schultzberg	216
Jan Wernerman	215
Linus Brobacke	208
Martin Bergström	207
Mats Andersson	205
Bertil o Ulla Dolk	205
Signe Hagerman	198
Kjell Häggvik	195
Hasse Andersson	189
Per Lönnborg	180
Marianne Dannbeck	179
Kurt Idstam	176
Roger Månsson	172
Birgit Svensson	171
Ulf Aronsson	166
Bo Thoor	165
Staffan Wollter	161
Christian Lagström	161
Rune Jonsson	157
Carl Magnus Strömbeck	157
Bengt Eriksson	152
Carina Häger	151
S Schröder	151
Kjell Kroon	150
Göran Müllebo	150
Jan Sondell	148
Per Öhman	143
Hans Terelius	140
Bengt Legnell	138

Ekerö kommun – årskryss 2018

Glenn Cornland	168
Kjell Häggvik	164
Bo Thoor	164
Gigi Sahlstrand	163
Jan Wernerman	163
Roger Månsson	160
Bertil o Ulla Dolk	158
Carl Magnus Strömbeck	153
Urpo Könnömäki	150
Göran Müllebo	145
Per Lönnborg	133
Mats Andersson	130
Rune Jonsson	129
Staffan Wollter	118
Hasse Andersson	116
Marianne Dannbek	116
Bengt Eriksson	114
Christian Lagström	106
Linus Brobacke	102
Per Öhman	98
S Schröder	98
Birgit Svensson	92
Runo Nilsson	90
Kurt Idstam	87
Kjell Kroon	84
Sven-Erik Schultzberg	81

Fåglar på Mälärörna

Ärgång 19, 2018. ISSN 1650-982X

Redaktör: Jan Sondell

Layout: Bo Nielsen

Mälärörnas Ornitologiska Förening

Mälärörnas Ornitologiska Förening är en lokalförening av Sveriges Ornitologiska Förening. Verksamhetsområde är Ekerö kommun i Stockholms län.

Styrelse 2018

Ordförande:

Urpo Könnömäki, Nyponvägen 7, 178 53 Ekerö, tel. 070-2365664
urpo.konnomaki@gmail.com

Vice ordförande
och sekreterare:

Jan Sondell, Rulleuddsvägen 10, 178 51 Ekerö, tel. 56032638, 070-3188593
jan.sondell@telia.com

Kassör:

Per Lönnborg, Brunnsvägen 14, 178 37 Ekerö, tel. 08-56033400
p.lonnborg@gmail.com

Övriga ledamöter:

Bo Thoor, Klippans väg 76, 179 96 Svartsjö, tel. 076-0072955
bo@thoor.se

Per Öhman, Knalleborgsvägen 12 D, 178 35 Ekerö, tel. 070-9568205
per.ohman@hotmail.com

Kjell Häggvik, Berghagsvägen 7, 17852 Ekerö, tel. 076-8593511
kjell.haggvik@spray.se

Christian Lagström, Sveavägen 134, 11350 Stockholm, 070-3625353
christian.lagstrom@sjolinsgymnasium.se

Gigi Sahlstrand, Klippans väg 76, 179 96 Svartsjö, tel. 070-8900770
gigi@gigisahlstrand.se

Suppleant:

Marianne Dannbeck, Ulrika Jansdotters väg 24, Färentuna, 070-3892199
m.dannbeck@telia.com

Medlemskap & aktiviteter

Medlem blir man genom att sätta in 150 kr på pg 50 22 80-1 (familjemedlem och ungdom under 18 år 50 kr) Föreningen har ett aktivitetsprogram, inventerar häckfåglar och bedriver observationer vår och höst vid Svartsjöviken och ger ut en årsskrift som behandlar fåglarna i kommunen.

Föreningens hemsida finns på <http://www.mof-ekero.se/>

Rapportera dina observationer i Ekerö kommun på Internet! Gå till: <http://www.artportalen.se/birds/>

Ta del av andras obsar på Mälärörna! Gå till hemsidan eller till:

<https://www.artportalen.se/ViewSighting/ViewSightingAsTable>

Framsida: Brandkronad kungsfågel i Väsby hage

Foto Kjell Häggvik.

Innehåll

Fågellokaler på Mälärörarna	0
Dramatik i Väsby hage – brandkronade kungsfåglar! <i>Ossian Rydebjörk</i>	1
Våra minsta fåglar <i>Cristian Lagström</i>	3
MOFs projekt backsvala 2017–2018 <i>Jan Sondell</i>	8
Ek skapar fågelsamling på Fiskarfjärden! <i>Jan Sondell</i>	10
Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2018 <i>Urpo Könnömäki</i>	13
Observationer i Ekerö kommun 2018 <i>Kjell Häggvik</i>	17
Skötselåtgärder för mindre hackspett på Lovön <i>Jan Sondell</i>	33
Tisdagsklubben 2018 <i>Jan Wernerman, Kjell Häggvik & Urpo Könnömäki</i>	35
Verksamhetsberättelse för 2018 <i>Urpo Könnömäki</i>	37
Artlistor för Mälärörarna 2018 <i>Urpo Könnömäki</i>	39